

Karinczy Ferenc
Bácsmegyeinek gyötrelmei

Mercator
Stúdió

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője
Műszaki szerkesztés, tipográfia: dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 606 453 9

Mercator Stúdió, 2006

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: info@akonyv.hu

KAZINCZY FERENC
BÁCSMEGYEINEK GYÖTRELMEI
(1814)

Tartalom

BÁCSMEGYEI SURÁNYI NINCSIHEZ	6
NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI	7
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	7
NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI	8
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	9
NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI	11
NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI	12
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	13
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	14
ENDRÉDY BÁCSMEGYEIHÉZ	14
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	16
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	16
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	17
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	18
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	18
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	19
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	20
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	21
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	22
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	26
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	27
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	28
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	30
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	30
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	31
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	31
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	32
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	32
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	33
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	34
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	34
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	35
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	35
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	36
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	36
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	37
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	38
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	40

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	40
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	41
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	42
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	44
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	48
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	49
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	49
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	50
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	50
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	51
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	51
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	53
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	53
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	54
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	55
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	55
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	55
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	56
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	57
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	57
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	57
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	58
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	59
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	59
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	60
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	60
BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ	60
ENDRÉDI MAROSIHOZ	61
ENDRÉDI MAROSIHOZ	62
TOLDALÉK SZALIE JÜLIEHEZ	63

BÁCSMEGYEI SURÁNYI NINCSIHEZ

Soprony, jan. 18.

Mintha csak álmodnám, szép és jó Nincsi, hogy eljöttem tőled. Tőled lenni elválva – nem fogom meg e gondolatot; pedig minden pillanatban, minden érülésben érzem híjodat, érzem, hogy távol vagyok tőled. Lyánykák, lyánykák, mikké nem tesztek ti mibennünket! ti szíveinkkel együtt vészitek el azt az erőt is, mely minket éltet; s akkor osztán lehelletetek nekünk enyhülés, pillantástok nekünk táplálat. Ha elgondolom, kedves Nincsi, mint vala az midőn estvénként együtt sétálánk a bástyán, vagy alól a hídon – a hold reszketve csillámlott a lassan zuhogó Duna habjain, s egy ablakban véletlenül megszóllamlott a guitarr, sírt, nyögdelt, panaszkodott; továbbad vígabb hangzatokra fakadt, s utoljára örvendő csattogásokkal szaladt fel és ismét alá a húrokon – ó Nincsi! mint hajtottam fel olyankor az örömpoharat, melyet nekem a végezés nyujta, miként mentem melletted a legédesebb szendergésben, s te engem miként ébresztél fel édes csókod által álmaimból, s angyaltekinteted mint ragadott el, hogy rólad, magamról, s az egész világról magam körül elfeledkezém! – Ha ezt így elnézem, jó Nincsi, s elképzelem, hogy ez az oly nyugtalanul várt idő majd megint itt leszen, hogy én majd megint nálad leszek, majd megint boldog leszek – oh! akkor nem bírok hevemmel, ki kell mennem a szabadba, s ott neki eresztem szívemet, hadd érezze a szép téli nap kecsseit, hogy az űr, melyet szívemben emlékezeted támaszta, elteljen. S mikor osztán három négy órát a hidegen töltök, s az éj a szerelmes andalgót ott éri, s haza jövök, s megállok ablakomnál, s elnézem mint megyen itt egy szerelmes pár, s amott a második, a harmadik, a hold szép fényében, s az az érzés, hogy együtt vannak, miként melengeti őket mint a tavasz melege, hogy nem gondolnak a hideg csípősségével – ha e boldogokat látom, s elgondolom minden örömeiket, mind azt az ő szent hűségetek egymás iránt – Nincsi! akkor egyszerre előttem terem angyalképed, s szent csókokra szállít karjaid közzé. Felszököm, néked eredek, meg akarlak ölelni, kiterjesztem utánad karjaimat, – az árny elenyész, a reszkető karok elhullanak, s magamat szorítom által. Olyankor nagy csepp esik ki a megcsalatozott szemekből, s vigasztalhatlan sírok. Nincsi! én nem most jövök el tőled először mióta egymást szeretjük, de ez aggást szívem még soha nem érzette. – Ha ez előérzés volna! – Irtózatos gondolat! Minden tetemem reszket belé. – Abba kell hagynom; nem irhatok tovább; pedig szívem oly

igen tele van. – Élj boldogul, kedves leány! s szeress oly kimondhatlanul mint én téged.

NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI

Soprony, jan. 21.

Nincsi, nekem te vagy minden gondolatom. Napról napra, óráról órára inkább érzem, hogy nélküled nem élhetek. Reád emlékeztet minden kicsinyiség. Ha dolgom mindentől elvonszanak, ha a legnagyobb figyelemmel neki állok írásomnak, huss, papirosomon képed! s midőn sétálni indulok, vezérem leszen s kalauzom, előttem megyen, mint a világosság felhője ment a pusztában bujdosóknak. – Tegnap egy patak szélén őgyelegetem, s veled töltött boldog napjaimra gondolkozám, s abban kerestem, abban találtam vigasztalást, hogy majd ismét veled leszek, hogy majd ismét boldog leszek karjaid között. – De hát ha Nincsidet másnak kellene látnod karjai között? e gondolat szökött keresztül fejemen. Hát ha a szerint kellene eltöltened nélküle napjaidat mint ím ezeket töltöd most? Ha ezt ki fognám e állhatni? kérdém, s azon pillanatban egy fiatal nyár ötlött a víz szélén szemeimbe. A patak megáradott vala, s az egyik hab a másika után csapkodá a fiatal. Ez elhajlék, s ha a víz kevés ideig elcsendesedett, új erőt látszott gyűjteni. Míg még törzsöködben velő vagyon, mondám; míg még erősen állasz, nem tarthatsz a víz dühétől: de ha gyökereid közül el léssen kapva a föld, ha éltető nedvedet a férgek kiszívják, s a patak úgy kezd ismét ingatni, óh, akkor oda léssesz! – Az emberi sors képe mindenben és mindenhol, kedves leány! – Élj boldogul! Írj hamar! Nyugtalan várom leveledet.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, jan. 24.

Megengedj kedves, hogy leveleim után sokáig hagylak várni, noha már nagy az ideje, hogy itt vagyok; annyifelé kapkodtak, hogy lehetetlen vala reá érnem; ez a sok látogatás, viszontlátogatás, ez a sok ebédre,

ozsonára hívás, a sok vacsorák, kocsizások, melylyel vendég urat régi ismerősei egymással vetekedve gyötrik, kínozzák... – Osztán – szöjlünk valót! a dolognak vagyon egy más titkos oka is, – a szerencsétlen nem feledheti az elhagyott lánykát, s a leglármasb mulatságnak közepette is pityergőre áll szája.

Valóban barátom, szégyenlem, hogy egy rövid elválás így elbúsít, ily alkalmatlanná tészen mindenre. De ha a Nincsimnek portréja szemembe ötöl, oda vagyok. Úgy teszek mint a kis leány, kinek új ruháját elzárá az anyja, és a ki minden órát számlál az óhajtott vasárnapig.

NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI

Soprony, jan. 27.

Bálból jövök, lelkemnek kedves barátnéja, melyet tegnap egy szánózás előze meg. Mely napom vala, ha azt együtt tölthettem volna veled! De lehetek e én tenélküled boldog? Lehet-e az lélek nélkül a test? Nézd mint olvaszt fel bennem a te emlékezeted minden érzést, mint melegíti fel szívemet, mely egész nap zárva volt minden örömnék. – Egyedül a bátyám tizenhárom esztendő leánykája tudott édes enyeltgése s ártatlan lelkének kilövellései által egyszer-kétszer felderíteni. Szívemet még most is zárva tartja az a homályos aggás, melyet neked minden levelem panaszol, s nem örömet engednék neki itt újabb kiömlést; és így csak egy rövid történetét az én kis Tónim felől, mely téged a gyermeknek szép lelkével megismértessen, s azzal jó éjszakát, imádott leány!

Tóni az én szánomban ült. A mint a faluba kiérénk, figyelmessé tevém, hogy nézze mennyi nép tolakodik látásunkra, s szántam ötöt, hogy a sok köszöngetés kifárasztja. Mit tészen az, felelé szívének mindenkori nyájasságával; ki ne túrne inkább bármely alkalmatlanságot, mint hogy azt a gyanút vonja magára, hogy elhívén magát azon, hogy ő a szán királynéja, szégyelli isméretségeket; a kevély lélek mindég romlott lélek. – E szívből eredő felelet a maga melegségében, könyüket gyűjtött szemeimbe. Emlékezzél azon nyomorultakra, kik születések, pénzek, titulusok, s óh hány-szor nem! azon gunya miatt, mely hátukon fityeg, nem akarnak ismerni némely érdemes emberre, ki ezerszerte többet ér mint ők, minden gunyájjokkal. – A nevetséges bohók!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, febr. 2.

Oh barátom! hogy az ember a maga érzéseit annyira megtagadhatja, s utána vetheti a haszonnak a bevett balgatagságoknak! Emlékezel mint örvendénk tavalyi ittléttünk alatt, midőn Halasit és Veszprémi Mariet egymást oly híven szeretni látánk? Nem esküdt volna-e meg a város két harmada, hogy ők egyek lesznek? nem megkészültnek nézte e a dolgot minden; s íme a szerencsétlen Marie ma consiliárius Nagyfalvi úrhoz eskettett! – Hogy az a teremtés, melynek a természet, kedvében-e vagy haragjában? legtöbb érzést ada, ily érzéketlen tud lenni! Ime most világosodék ki, hogy az öregek soha nem akarták, hogy gyermekek Halasiné legyen, azon minden tekintetet lenyomó ok miatt, mert Halasinak nincs sokja. Hogy a fiatal pár szereti egymást, azt elnézték; annak mondanak, úgy is vége leend, ha Mariet máshoz adjuk. – Gyönyörű kor, melyben az ily esetek mindennapiak! Rettenetes látni, hogy az emberek oly reményeket táplálnak, melyeket nem tudnak, s gyakran nem is akarnak teljesíteni. Esztelenek! nincs-e különben is elég ínsége az életnek, s ti még akarva szaporítjátok azoknak számokat? Az ily eseteket össze kellene szedni tanúlságul, hogy a tapasztalatlan készülne el jó korán, s kerülne az örvényeket, melyekben nyugalma, s gyakran egész életebeli szerencséje hajótörést szenved. – De hagyd beszélnem a történetet.

Halasi kényére él Mariejának szerelmében, nem tart semmitől és senkitől; azonban consiliárius Nagyfalvi, egy rettenetes formájú vén, de gazdag ember, belé szeret a leányba, s azt szüléitől megkéri. Mit gondolsz? Egy oly valami a mit méltóságnak tituláznak, ha merő törzsök is – ez a szerencse nagyobb vala, mint hogy egy óráig is elmélkedni kellessék Veszprémi-nek és Veszpréminének. Hadd billenjen a ház! S íme a gyermekek boldogságát értő s óhajtó szülék szerencsének tartják, hogy házok egy ily tekintetű uraság által megtiszteltetett, s a leányt oda ígérik. Hogy egy dologhoz, mely gyermekeket egészen boldoggá vagy egészen boldogtalanná teheti, magának neki is van szállója, az nekik eszékbe nem jutott, mert azt édes atyámuramtól s édes anyámasszonytól megtanulánk, hogy gyermeknek nem szabad akarni, hogy annak engedelmeskednie illik. Előhívatják Mariet, s Veszprémi úr atyai egész hatalmát éreztető tekintetével vezeti jövődjé férje felé. Consiliárius úr maga sem mulasztja el, vérrel befutott ábrázval jelenteni, hogy huga asszonya szépsége, derék magaviselése nem kerülheték el figyelmét, s ő kedves hugaasszonyát elvenni szándékozik. A szegény gyermek, ki ezt meg sem álmodá, elijed, reszket minden

teteme, Halasinak emlékezete általszök fején, s a szerelem azt a vétket követelt el vele, hogy ellenkezzék szüléivel. Sír, tördeli kezét, kéri, szánák meg, ő csak Halasival lehet szerencsés. Bolondságok! a hol a gyermek vak, ott a szüléknek illik szemeseknek lenni. Consiliárius úr eléggé szemtelen és pogány, látni hogy a szerencsétlen gyermek miatta kínoztatik; s Veszprémi él hatalmával, a midőn a fejes gyermek engedni teljességgel nem akar, kitagadást, elkergetést harsog. Marie gyenge volt s megadta magát. – Én mind ezekről semmit nem tudtam valámig Halasi megértvén, hogy itt vagyok, bejőve hozzám s szerencsétlenségét elpanaszlá. Szóllani akartam Veszprémivel, kihez bíztam, hogy más gondolatra fogom vehetni, csak az a csuda mondana le erőszakosan szerzett jusáról, de már késő vala ajánlásom; öszvekelések harmad napra rendeltett, s Halasi megígérteté velem magának, hogy a lakodalomtól, melyre bizonyosan meg leszek híva, magamat el nem vonom, mert azon ő neki is meg kell jelenni, s szüksége léssen bátorításomra. E szerént tanúja valék egy lépésnek, mely két ember életét örök nyomorúsággá tevő. Hideg borzadás futott végig rajtam, midőn Marie az eltaposott szerelemnek minden kínjaival a pap elébe lépett; s midőn a pap az esketéshez hozzá fogott, s e kérdés alatt: Szereted-e? az ajtó megnyílt, Halasi belépett, s Marie őtet meglátta, elhalványult, s szíve a szerelemnek minden dühével riada a „szeretem” kimondása ellen, s kegyetlen atyja, általellenben állván vele, értette hallgatását, s elkeményedett tekintettel a szerencsétlen szót belőle kicsikarta s Marie azt a kétségbeesésnek minden kínjai közt nyögte ki, – a szerént állottam ott mintha ég föld rajtam feküdt volna. Oh barátom, mely hang vala az! még most is hallom. Irtózatos! a megfojtott természetnek halotti hörgése volt. E hangja szerencsétlenségbe taszított gyermekednek, embertelen atya, melyet csábulásodban most nem hallál, e hang, majd midőn világosabban látó szemekkel tekintesz azon jövődőbe, mely téged elfogadni készül, csengeni fog füleidben, s jaj akkor neked! Halasi meggyőzte fájdalomát, s nagyságban állta ott, melyet annak érzése ad a szerencsétlennek, hogy nem érdemli esetét. Kevéssel az esketés után eltűnt, s egy barátja által menteté ki magát, hogy viceispánjától siető parancsolatai érkeztenek. Mariet kellett volna látnod, midőn ezt hallotta. Szíve megsugá neki miért távozott légyen el Halasi, s minden mozdultán látszott, mely szertelenül boldogtalan. – Miért ad néktek a törvény, miért maga a vallás annyi hatalmat szülek, ha ti azzal oly kárhozatosan éltek vissza! Gyermekiteknek szívekbe ütni a kést véteknek tartjátok, de őket oly rabságba vetni, melyből nincs szabadulás, látni, miként vesznek óráról órára, az előttetek véteknek nem tetszik. Mi jót szülhet az emberi társaságban a víg kedv, a szabad lélek, az egészséges testi és mennyi rosszat az ellenkezők! Magzatjaitok, kiket ti hidegen taszítatok nyomorúságba, betegesked-

ve vonják egy napról más napra szánást érdemlő élteket; kínjaikat minden óra öregbíti, s őket használhatlanabbakká teszi a köznek szolgálatjára. – Hah! nem elég tövis van-e éltünk ösvényein? önmagunknak kell e a magunk napjaikat pokolbeli szenvedésekkel öldösní?

NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI

Soprony, febr. 12.

Tegnapi rettenetes napomat rettenetes éj követte – Ismét egy áldozatot láttam az oltár előtt. De arról szóval. – Nincsi! ha való találna lenni ez éji álmom! Ugy látszott, hogy valamely ismeretlen kiterjesztett karral közelíte feléd, hogy téged megcsókola, s hogy te édes mosolygással tekintettél neki szeméibe, s én egy szögben, távol tőletek, hosszú fehér lepelbe öltözve állottam, s reszkettem. Az idegen másodízben is megcsókola, s te neki kibeszélhetetlen bájjal simultál mellére. Ki akarálak tépni karjaiból, feléd szaladtam, de ah! csak árny valék mely körülted szélylyelfolyt, s nem vala erőm elrántani. Kiáltani akarék, s nem vala hangom. E rettenetes csüggedésben lábaidhoz rogytam, s álmom eloszlott. – Nincsi! ha ez az álom előérzés volna! – Ezer gondolatok tolakodnak lelkemre; nem tudom mit mondjak. Ah, vedd elő képemet, s emlékezzél rólam, midőn azt nézelled, s mondd magadnak, hogy nincs ember, aki téged oly híven, oly valón, oly forróan szerethessen, mint én. Emlékezzél vissza együttélt boldog óráinkra, s érezd, hogy mi egymásért vagyunk teremtve, érezd hogy ha boldog akarsz lenni, enyémnek kell lenned. Ne tépd el csábulásodban a köteléket, mely lelkeinket összekapcsolva tartá még minekelőtte testbe költöztenek. Ha te engem elhagynál, Nincsi, magányosan sóhajtoznom utánad, elfonnyadnék, s ideje előtt lépnék sírba; mert nékem csak egy szívem van, s az tiéd; csak egy életem, s az néked van szentelve. Én ama boldog este néked áldoztam szívemnek minden érzéseit, minden indulatját, s meg nem szegem hitemet. – Te nékem nem írsz. Nem tűrhetem tovább hallgatásodat. Kérlek, szólj, mi lelt? mi tartóztathat, hogy írj? Ha elhidegültél irántam, engedd tudnom. Ne hidd, hogy téged azért vádolni foglak. Birtokod engem eddig oly felette boldoggá teve; szerelmed felébreszté szunnyadó indulataimat, szívemet érzékenynyé tette mind az iránt a mi szép, nagy és nemes. Neked köszönöm ezt, s neked fogom köszönni örökké, neked köszönném, ha szívemben irántad nem égne is szerelem, forró, kibeszélhetetlen szerelem. Korán kóstolám meg azon boldogságot,

melyet ember kóstolhat; s íme mind éltem azzal a mit az ég a maga legkedveltebb szülöttjeinek engedhet. Örömeimnek mértéke teljes vala: hadd teljen meg tehát poharam keserőséggel is. Engem kevés napok megérlelhetnek a halálra. – Halálra? Nincsi! halálra? Nem ez ragadja-e ki az embert a társaság közül, mely nekem kedves, oly igen kedves volt, mert benne találtalak tégedet? nem keskeny sírba veti-e a szívet, mely szerelemmel akarná átfogni az egész világot? – Halál! – Nincsi, hagyd félbe szakasztanom e gondolatot! Alatta meghűl az érzék, s minden enyész szemeim előtt.

Fogjad e levelet, Nincsi! Ezer könyűk mennek veled, e név nélkül való érzés. Olvasd meg másodszor, s harmadszor, s tollhoz hamar!

NINCSIHEZ BÁCSMEGYEI

Soprony, febr. 15.

Posta nap ismét s – ismét nincs levél! – Nincsi! Nincsi! szólj, kérlek; mi lett? mi lehetett? – Oh, ha érzenéd mint gyötör e hasztalan várás! Nem kívánnék neked ily kint, ha megváltoztál volna, ha hitedet megszegted volna is. – Hitedet megszegted volna? S lehet azt megszegni, kedves Nincsi? Lehet-e azt megszegni két oly szívnek, mint a miénk? – S íme képed egész kedvességében jelene meg ismét előttem. – Ha azon édes pillantatokra emlékezem, Nincsi, melyeket szép szemeid löveltenek reám, ha azon édes hangot hallom, mely engem visszakiálta a kertbe, midőn harántsípomon ömledeztem phantasieimet, s mentem, mert a szerelem felolvadt érzéseivel nem bírtam tovább, és még sem mertem neked megvallani, mely kibeszélhetetlenül szeretlek – ha mind ez örömeire, boldogságokra emlékezem, az a gondolat, hogy elhagysz, mint valamely rettentő hegy áll vala szemeim előtt, semmivé lohad el, s szent szerelmed képzelte ismét felvidítja elszomorodott elmémet, s a világ előttem ujólag elysiummá változik el. De az édes álom nem tart sokáig, s megint gyötör hitszegésed. Ma még kettőkor nézettem a postát, ha vannak-e leveleim. Már a sobák kezében valának. El nem tudék távozni az ablak mellől, valamíg megláttam, hogy jó. Két levél, Nincsi, utánuk kapék, nézem az írást borítékjaikon, s egyike sem tiéd? Nincsi! Mi lett? kérlek az ég szerelméért! Beteg nem vagy; azt nékem megírta volna Endrédi. Oh írj! írj, mihelyt ezt veended, s tudasd velem honnan eredhet e gyötrő, magyarázhatatlan némaság. Az én leveleim kezudhez mentek; Endrédi maga adta meg őket. Nem olvas-

tad talán? Ah, úgy nem láttad cseppjeimet, melyek papirosomra csorogtanak! Ha olvastad volna, nem maradtak volna válasz nélkül; vagy már nem volnál Nincsi. – Áldd meg a kötést, melyet a szerelem előtt esküvénk! Emlékezel? mint búva a hold felhői mögé azon szent este, s mint jöve elő ismét teljes fényében, s mint mosolyga reánk, midőn a bont-hatatlan hitet esküvénk. Emlékezzél rá azon szent esküvésre, s maradj enyém! légy ismét enyém! örökre enyém! Ezer közt sincs egy, a ki kedve-sét úgy szeresse, mint én szeretlek téged; s épen ez nekem az az egy érdemem, mely miatt engem te szeretsz. Más több fényt, több ragyogást, több bőséget fogna neked adhatni; de nem adhatna oly szívet, mint im ez itt, mely csak teérted ver, melynek csak egy akaratja van, a te akaratod! Oh, nem repülhetek hozzád! Még néhány nap itt kell mulatnom, s úgy kell tennem, a mi nehezebbé teszi késtemet, mintha örömet mulatnék. Midőn szívem bánatjában csaknem meghasad, elmétlen csevegéseket kell oly társaságokban, melyeket gyűlölök, hallgatnom. ... Oh, ha repülnöm lehet-ne, hogy bánatomat kebeledben sírhatnám ki! Csókold fel e cseppet, ked-ves leány! Drágább az, mintha annyi nagyságú gyémántot vennél; mert ez a legforróbb szerelemnek, a leghűbb epedésnek cseppje.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, febr. 18.

Oly kínok, oly hánykódások közt folynak napjaim, kedves, melyeknek nincs mása. Szívemben ezer indulat zúdul fel, de nem lelek szót, a mivel kiadjam. – Nincsi ötödik levelemre nem felel, s most veszem Endrédinek tudósítását, hogy Nincsivel valaminek kell esni, mert kerüli a vevelételt, s házoknál holmi készüléteket sejt. – Marosi, mit teszen az? Én ötöt másnak nem engedem. Ugy térek vissza Budára, mint az az oroszán, kinek el-szedték kölykeit; s jaj annak, a ki, ha elébe adom jusaimat, tőle félre nem áll!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, febr. 19.

Alig méne el tegnapi levelem, midőn egy barátom által egy csomó levelem érkezék. Felbontám, s legelőbb azt vevém elő, melyen Endrédiimnek kezére ismertem. Halljad mit ír: – Szentpéteri, az én közbenjárásom által az országbíró előtt, secretáriussá lett a helytartó tanácsnál, megérkezett Budára, s megkérte Nincsit. Megkérte, s Surányi kedvezve felelt, s kívánsz hallani még egy és-t? – s Nincsi hozzá ment. – Nem illene-e ez románba? – Te nem nevezsz? Én nevetek. – Indúl a posta. Isten hozzád!

ENDRÉDY BÁCSMEGYEIEHEZ

Buda, febr. 25.

Legújabb hír gyanánt jelenthetem, hogy Szentpéteri megérkezett. Örvendve írnám ezt neked, barátom, hahogy a toldalék, mely mellé lesz vetve, minden örömeimet s örömeidet kétszeresen el nem mérgesítené. Barátom, légy férfi, s készülj egy váratlan történet értéséhez – az Nincsit illeti. Tegnap érettem küldé. Megjelentem. Egy csomó írással jött ki hozzám. Én, úgymond, íme e leveleket az úr barátjától vettem. Környülményeim úgy kívánják, hogy válasz nélkül adjam által az urnak. Jelentse neki szíves tiszteletemet, s tegye bizonyossá hálás s állandó barátságom felől. Kővé váltam előtte, s meg nem foghatám, mi ok által indíttatik. – A lépés, melyet tevék, felele tetszetes zavarodással, ezt úgy kívánja. – Nem értettem. – S az úr nem tudná, kérdé, hogy mátká vagyok? Mire való itt e tettetés? – Elhitte állításomat, hogy semmit nem tudok, s jelentette, hogy Szentpéteriivel jegyben vagyon. – Az Istenért! mondám, mit követett el nagysád? s mit Szentpéteri, ki talán nem is tudja, hogy e kincstől barátját, jóltevőjét fosztotta meg? Atyja belépett, s Nincsi eltűnt, minekelőtte kérdéseimre felelhetett volna. Jónak láttam tartalék nélkül szólani Surányival, s kimondám neki, hogy cselekedetén eléggé álmétkodni nem tudok. Szándékom előtte tudva volt, ismeri karakteredet, bízhatott hozzád, s leányát mégis Szentpéterihez adá, holott az elsőség bármely oldalról tekintsük, a tiéd. Vállat vonított, s azt felelé, hogy a leány destinatiója a házasság; az erkölcsöknek megromlásában, midőn ifjaink nőtelen szeretnek maradni, az a tiszte

minden gyermekeit szerető s bölcs atyának, hogy leányát, mihelyt érette magát oly ifju jelenti, a kivel neki boldog életet ígérhet, kiadja; volt egy idő, melyben mind tulajdon érdemeidre nézve mind atyád emlékezetéért óhajtott és remélte is, hogy te lésszes veje, de te magadat soha nem jelentetted, s ő a bizonyost a bizonytalanért el nem szalaszthatá; Szentpéterinek személyes érdemein s ifjúságán kívül fényes születése s szép birtoka vagy on, s szerencsáját futni elkezdette: te a magadét, Isten tudja, mely különösségek miatt, elmulasztottad, s birtokodnak egy része onkelednek rendelésétől függ, mely annak csudálatosságai miatt kétséget szenved; s több ehhez hasonló dolgokat. Forrott vérem, látván, hogy egy köztiszteletű s különben valóban nagy ember ily kicsiny módra gondolkozik, kimondám neki, hogy te ismered a dolgok becsét, s alkalmasan tudod, mit ér az a titulus, melyben az üres főekkel együtt sokszor még a jók is oly sokat keresnek; s ha kedved volt volna szolgálatot venni, kegyelmében lévén a nemzet elsőjének, s nagyjaink által megkülönböztetvén oly könnyen boldogíthatád vala magadat, a hogyan már egynél több barátodat boldogítottad; örökséged pedig kérdést nem szenved. De ha te minden pénz és születési fény nélkül akarnál is valamely házhoz csatlattatni, azok által a kik reád méltók, nagy örömmel fogadtatnál. Azt felelte, hogy a dolgot úgy tekintem mint igen hív barát, s reám bízza, hogy már most tekintsem mint eszes atya; s érdemének azon érzésével, mely oly sok embert megzavart, és a mely másban dölyfnek fogna magyaráztathatni, elhallgatott. – A lépés, a mint látom, visszavonhatatlanul meg vagy on téve, s illő, hogy a mélt. úr szavát állja, noha kérdés, ha gyermeke a cserében nem vesz-e, mondám félig epével, félig megháborodva, s eljöttem.

Mint viselé magát Nincsi, önként hajlott-e, vagy kényszerítetett? azt lehetetlen volt kitanulnom. Előttem az legcsudálatosabb, hogy Szentpéteri a te szerelmed felől semmit nem tudott, és mind ez ideig semmit nem is gyanít. Utálnám, ha tudná, mitől fosztotta meg barátját, jóltevőjét. Hogyha későnek nem látnám, szólnék vele; de nem szeretném azt hinni felőled, hogy neked ezáltal szolgálatot tehettem volna.

Hiteds el magaddal, hogy parancsaidban, melyekkel barátságos bizodalmad megtisztelni akarand, híven eljárni fő tisztem s örömem lesz, és hogy esetedben nálamnál szívesebb részt nincs senki a ki vehessen.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, márcz. 9.

Mégis itten vagyok, barátom, s tudják az egek mikor mehetek el. Már egy izben útnak valék készülve, de nem eresztének. Azt nekik a jó angyalok sugallák. Ha első tűzemben mehettem volna, most Szentpéterinek gyilkosa volnék. Egy esztelen lépést csakugyan tettem, s pirulok magam előtt mikor eszembe jut. Pénzt kértem az onkelemtől – hiszed-e, minek? – hogy rajta Nincsit megvehessem. – Álmodhatál-e ilyet felőlem? – Tudom én, hogy nekem elég volt volna csak egy szót szólani Szentpéterinek, s ő mátkájáról azonnal lemondott volna; szeretetből, barátságból, hálának érzéséből, és miért ne tegyem ezek mellé? széplelkűségéből is. De az én örömeim el vannak mérgecsítve örökre, s én nézzem e, hogy más szenvedje azt miattam, a mit én szenvedek most Szentpéteri miatt? Bírja békével a mit a sors neki ada, s legyen oly boldog Nincsimnek birtokában, mint én reméltem az lenni. De az onkelem! az onkelem! Megvetéssel fog tekinteni reám szemtelenségemért, elméltlenségemért. Pedig a megvetés nehezet nyom, mint a szegénység.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, márcz. 16.

Köszönöm barátságodat, hogy elmétlen lépésemet mentegeged, s miatta egyedül a magával tehetetlen szerelem hevét vádlod. Bár mások is ugyanezt tennék; úgy sok szeretetlen ítéletek maradnának el, s a tettek a magok való színekben jelennének meg, holott mostan kiki a maga szíve s érzése szerint ítél, s tulajdon hidegsége szerint mérsékli az idegen tántorodás grádicsait.

Az én széplelkű onkelem nékem többet külde mint kértem, s egy levelet teve ajándéka mellé, egy levelet, barátom, a milyetént az atyám testvérétől, a milyetént az én második atyámtól lehetett várnom. Olvassd tulajdon szavait: „Te nékem, kedves Nevöm, oly kérést tevé, melyen talán minden fel fogott volna akadni, de nem én. Nekem az fölötte kedves, mert meggyőzött a felől a mit mindenkor vártam, óhajtottam, hogy szeretsz, s hogy bennem határtalan bizodalmad vagyon. Imhol a mit kértél, s túl azon még

annyi, egyéb szükségéidre. Az én kedves emlékezetű bátyám fia, kinek minden cselekedetein nemesség tündöklött, nem élhet azzal nem szép czélra; s ez okból nem kívánom tudni mire fordítatott.”

E levél engem annyira megaláza, s cselekedetemnek alacsonyosságát velem annyira érezteté, hogy tisztelnem érzém megvallani neki válasszomban, hogy mind kegyére, mind jó ítéletére érdemetlen vagyok, mert kevésbe mult, hogy az ifjúság tüze azt velem fölötte nemtelen módon nem vesztegetteté el. Kértem őtet, a legszívesbb esdekléssel kértem, ne vonja meg tőlem szeretetét, mivel ugy is eléggé szerencsétlen vagyok. Mostan ismét várom levelét, s kibeszélhetetlen a nyugtalanság, melyben élek.

Körüitem szomorú minden. Ha elfonnyadott ábrázt látok, azt hiszem, hogy azt szerencsétlen szerelem fonnyasztja, s magányomban gyakorta kesergem az emberek inségeit. Pusztá elöttem a világ, mióta nincs nekem ő, a szeretett! Befutok minden kertet, minden társaságot, hogy bajomat elszórhassam, de szívem bár mely nyilva volt is, míg egyedül valék, ismét bezáródik, mihelyt emberre akadok. Hasztalan keresek itt barátot, kinek keblében kínjaimat kiönthessem. Egy-két jó embert itt is találtam ugyan, de ők nem ínyem szerint valók; sugorgó gonddal élnek egy napról más napra, s a mi idegeiket meg nem rándítja, a mi őket meg nem rázza, azt nem érzik. Nincs érzékek a szerencsétlen szerelem kínjai iránt. Ti, egyedül ti vagytok, kedveseim, a kik nekem mind azt, a mit elvesztettem, kipótolhatjátok, – az egész világot! Nincsit! – Írj kérlek, ne hagyj sokáig várnom leveled után. Úgy vagyok mint a ki térdig érő homokpusztán sippadoz, s szomjúzom a vigasztalást, mint az elalélt bujdosó a forrás vizét. Írj minél előbb, barátom! Tudod mely bér várja azt, a ki epedő barátjának egy ital vizet nyújt.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, márcz. 21.

Elnézem, mi lesz mind ebből. A mai postával vevém Szentpéterinek levelét. A szerelem száll belőle. El vagyon részegülve édejiteitől, s nékem, ó Marosi, az ő leveleiből kell olvasnom, az én Nincsim mint pazarolja reá nyájasságait, s jobbja és szeretete által mint teszen mást, és nem engemet boldoggá. – De még ez nem a legnagyobb; képzeld a mi következik: Szentpéterü úgy akarja, hogy régi barátságunk szerént és azon jótét tetézéséül, melyet iránta hivatalának elnyerésében is bizonyítottam, legyek;

vőfélye. – Hogy a román ugyancsak érdeklő legyen, el kellene fogadnom kérését. – Az én agyam nem arra való, hogy megfontolja, mit illik és mit kell; te fontold meg tehát, s írd meg mit tegyek; levele addig válasz nélkül fog hagyatni. – Boldogtalan ember! ime az a csalfa, ki most igéző mosolygásai, édes kék szemei által téged elysiumba bájol, épen az ezelőtt kevés hónapokkal nekem esküvék örökös bonthatatlan hűséget. Jaj neked; ha a hitszegés büntetése, melyet ő érdemel, tereád is szálland! – Már fekvő beteg voltam. Marosimon és Endrédimen kívül még vagyon egy barátom. Az segíthetne rajtam, az könnyíthetne roskasztó terhemen – az orvosa, barátja, szabadítója a szerencsétleneknek! Az engem mind azon kínjaimtól, melyek most gyötrenek és a melyek utánam bujdosásom hátra való útján ólalkodni fognak, egyszerre megmenthetne. Oh jőne, jőne bár a szabadító! Úgy nyújtánám felé karjaimat, mint még kevéssel ezelőtt Nincsi után nyújtottam volt.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Soprony, márcz. 28.

Úgy kívánja az országbiró, hogy siessék vissza Budára. Holnap tehát itt hagyom Sopronyt. De más utat veszek, hogy a régibben nem látott vidék elszórhasson. – Marosim! mely rettenetessé nem tette nekem egyetlen percz ez utat! Egy hónappal ezelőtt, mely kedves volt volna nekem Buda felé indulni! s ime most, hogy oda Nincsi. – Oh, bár ne kellene soha többé látnom Budát! – Mit csinállok majd ha vele összejövök, miként állom ki látását! Mert, kerüljem a hogyan akarom, végre össze kell jönnünk, s az az egy pillantat – Hagyj véget vetnem!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, april. 7.

Fogadd el köszönetemet baráti leveledért. Az neked melegen ömlött szívedből. Tanácsodat követni fogom. Okaid, melyekkel engemet a Szentpé-

teri kérésének teljesítésére buzdítasz, megegyeznek ön gondolkozásommal.

Harmad napja, hogy megérkezém. Az országbíró szokott kegyével fogada, s nagy meglepődést bizonyítja reám bízott dolgainak végrehajtásával, s a kőszegi tábla egyé székével, mely most kiürült, kínálja meg. Kegyét azon hálás tisztelettel vettem, melyet egy valóban nagy ember érdemel; de nem fogadtam el az ajánlást. Soha nem kaptam a hivatalok csillogásán, most pedig szolgálni teljesen alkalmatlan vagyok. – Egyéb időmet a látogatások fogták el, Kifáradva a görbedezésbe, alkonytájban kimentem a szőlők alá, hogy az első tavaszi szép napnak estét kényemre tölthessem. Ismered a kilátást: Budának egy része a Margitsziget szép lombú fáival, s az a messze terjedő gyönyörű lapály a kékelő szent-endrei s nőgrádi hegyektől addig, hol a ráczevi torony a vizek közül kinyúl, s Veszprém felé a hanyatló nap, krókusszínű királyi palástjában.

Elrészegülve e minden leírást felülhaladó scéna nézésében, kisírt szemekkel sok ideig hanyatt fekvém a gyöngé fűvön, midőn véletlenül közel hozzám valamely mozdulást sejtettem meg. Fölrezenve tekinték a mozdulat felé, s képzeld, oh képzeld, mit láttam! – a Nincsi kiseded agarát! Ezt látni, elgondolni, hogy maga sem lehet messze, fölugrani és menni – egy vala. Szívem döbögve vert. Magam is szégyenlem, hogy ily gyöngé vagyok. Nincs ember, a kinek szemébe nézni ne merjek, s ime reszketve futok egy lány előtt. De ha bátortalanságom okát tekintem, érzem, hogy az nem féltékenység; bizvást léphetek én őneki elébe, hanem kímélés; ez pedig oly istenség, melynek minden készen áldozik, ha érző szív ver mellyében. – Bár végét érhetném hamar! Nincsen rév hol menedéket leljek; hosszú fáradságos út nyúl el előttem, s legdühödtebb kísérők vevének körül, kik a legfenebb gyötrelmekkel fognak határig korbácsolni.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, april 11.

Az onkelem parancsolja, hogy hozzá menjek ki. Fölakadt e kifejezésem: „úgy is elég szerencsétlen vagyok,” s azt kívánja, hogy tudassam vele bajomat, s ő segíteni fog. – Mely határtalanul szeret engem ez a tiszteletet érdemlő ember! mint érzi, mintha egyenesen magát bántaná valami engem ér! – Mely derék portéka az emberi szív, ha az idétlen egyengetések által el nem rontatott! De ha erőltetni akarod, úgy jársz vele mint az érlelt

gyümölcsöscsel. A természet nagy alkotója mind belé nyomta azt az anyagba, melybe ültetted a fát, a mi a gyümölcs megérlelésére szükséges s termése annál ízletesebb lesz, minél kevesebbé mesterkészség körültre. Ám nézd a leányt, ki távol a városi sokaságtól, magának hagyva nevededik falun, egy bölcs és gondos anya szemei előtt; mely ártatlanság, a mely szent fedtelenség s színtelen rény mosolyg neki szemeiből, mely természeti kellem vagydon mozdulatain, minden cselekedetén. – Szívünknek piperés formálása egy bizonyos és józan értelemben, gyakorta rontó féreggé vál, mely a legkecsegtetőbb virulmányt is elemészti, mely magát a legteljesbb gyümölcsbe is berágja.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, april 14.

Oh barátom! láttam, láttam őtet! Túl vagyok azon veszélyes pillantaton, melytől annyit reszkettem. Sokba került, igen sokba! – hát még ennyit látni, ennyit várni! – E képzeletben egész pokol fekszik.

Tegnap este ismét kimentem a szőlők alá. Melegen süttött a nap, s kedves tavaszi szellők lengettek. A feléledő természet elfogta szívemet és érzékeimnek mindenikét. Elveszve láttam magamat ezen megszámlálhatatlan életben, s egy jobb világ reménye jóltevőleg folyt elmérgesült sebeimbe. Hirtelen Nincsinnek szavát hallám. Menni akarék. Nem volt erőm. Őtet látni – e rövid boldogságtól meg nem foszthatám magamat. Egy leveles bokor mellé feküdtem, noha tartanom lehetett, hogy megsejtend. Szentpéterijének karjain jöve felém, mint mikor Flóra jő a holt vidéket mosolygásával Tempévé varázslani – szótlán mentek el mellettem. Végre Nincsi lehajolt, tavaszi virágot szedett s a legbájosbb pillantással nyujtotta által boldog kedvesének. – Oh! mit nem szenvedtem! mint tola, mint taszíta valami, hogy keljek föl, hogy szökjem hozzá, hogy ragadjam ki Szentpéterinek karjaiból, s szorítsam e döbögő szerelemmel eltölt szívre. Ah! erő nélkül rogytam el a hanton, s kértem Istent – tudom, látta kínomat – kértem, ölne meg. A szellő, mely környüllebegé, az édes lég, melyet beszítt és kilihegett, szívemig hata el, s a tüzet, mely ott ég, lobogó lánggá gerjesztette. Nem láttam módot, melylyel elolthassam, melylyel magamon könnyíthetsek, nem semmit mást csak – csak – oh Isten! szánj meg; adj könnyűt, hogy kisírhassam, s erőt, hogy terhem alatt le ne roskadjak.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, april 19.

Holnap látnom kell őtet! látni fogom őtet. Az idősb Surányi bálba híva magához, melyet valamely idegenek kedvéért tart, s úgy kívánja, hogy jelenjek meg korábban. – Meg fogok jelenni; ő tőle semmit meg nem tagadhatok. Míg engem Nincsi még szeretett, míg még az az édes remény táplált, hogy ő enyém léssen, úgy néztem rokonait, mint tulajdon véreimet, s kivált e tisztelt öreget szívesen szerettem. S viszont ez a jó öreg is szeretett engemet, s óhajtotta, hogy Nincsi enyém legyen, örült volna, ha Nincsi enyém lett volna. Félek, nem ok nélkül hivat korábban, és hogy szállani fog velem. El vagyok készülve, s elég erőm van azt tenni, a mit a becsület és – engedd mondanom – érdemem érzése kívánnak. A ki kedvesét elvesztette, kit oly igazán, oly szentül szeretett, az mindent hidegen fog tekinteni; s jobb életre kívánczik, hol szívének enyhületet s nyugtot leljen, minthogy azt – itt nem lelhetné. – Csak te, csak te volnál itt barátom! Valami körültem van, neveli keserűségemet. A te kebeledben nagy részét ki-sírnám bánatomnak.

A hold búsan fénylik falamra, s alkonyodó világgal deríti szobámnak há-tulját. Elől asztalomon szomorúan ég magányos gyertyám, s szerelmében beteg hugom a szomszéd sötét szobában kesereg fortepiánoja mellett utánad, a távol kedves után. – Oh barátom, mely boldog vagy te, mely boldog léssesz te, ha az én jó Klárim minden értelmében a szónak tiéd leend. Víg elméje s meg nem romlott szíve – szépségét el fogja hervasz-tani a kor – elméje, mondom és szíve kifogyhatatlan forrásai lesznek a te gyönyörjeidnek. És oh, mint szeret ő tégedet! szerelem tetőtől fogva talpig, s lángol érted. Látnád csak mint várja nyugtalanul a levélhordót, mint veszi el tőle leveleimet, mint hozza nekem, hogy minél előbb láthassa ha írtál-e neki; s ha osztán a te nevedben megölelem, ha hallja, hogy a vett csókot te küldöd neki, mely természeti ártatlan öröm terjed el képén, s szemeiben mint reszket a hála könnyűje! Ha ezt látnád, térdre rognál, s áldanád a napot, mely őtet tenéked szülé!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, april 21.

Ma többet szenvedék mint képzelnem lehet; pedig megjövendölém, hogy sokat fogok! – Surányi a maga tipegő, szíves módjával jöve felém, s igen esdeklő hanggal megköszönte, hogy kérése iránt tekintettel voltam, ha sógora lenni nem akarok is. Elakadtam megszóllításán. Az nem az én vétkem, felelék, s a fájdalom úgy elfogta szavamat, hogy ennél többet nem mondhattam, s mélyen elsülyedtem mondásomnak igazságába. Hogyan? kérdé tűzbe jövé, s Nincsi adott volna okot az elhülésre? Elíjedtem dörgő szavaitól; mert ily hevületben őtet soha nem láttam. Nem! mondám, szavában szökvén; annyiban mondám, hogy az nem vétkem, mivel még szolgálat nélkül valék, s jobbommal Nincsit csak akkor akarám megkínálni, mikor characterben leendek. Ha falun laktam, erre szükség nem volna: társaságban élvén, a legphilosophusabb fej is kénytelen magát a rendhez s szokáshoz szabni. Hogy azonban míg én távol valék Budától, Szentpéteri megelőzött, az merő történet; hogy pedig a Nincsi szüléi őtet elfogadták, azért én őket nem vádolhatom; nem nevezetesen magát Nincsit, ki Szentpéteriben egy szeretetre méltó férjet választott, s ki tudja, talán csak vak-tában vetette magát bölcs és őtet szerető szüléinek jobb megítélések alá. – Értelek, széplelkű ember! mondá az öreg könnyűbe lábbadván, s elfordult. – Barátom, ha elnézem, mint vala minden kész engem boldoggá tenni, ha elnézem mint örvendett volna ez a jó öreg, ha Nincsi nekem jutott volna, s az ő szíves részvéte mint lett volna új forrásaivá örömeimnek, s a Nincsi onkele és az én onkelem mint örvendettek volna ők, hogy egykori barátságok bennünk megkoronáztatik – ah! akkor kivánnám, hogy halálos elbutulás fogna el, hogy elvesztvén eszméletemet, azon hóhérló emlékezetektől is megszabadulhatnék, melyek engemet szünet nélkül kínoznak. – A társaság alkalmasan együtt vala már, midőn a szála ajtajának két szárnyai egyszerre megnyílnak, s Nincsi mátkájának karjain egész fényében belépe. Ily szépen, ily pompával kél elő a hajnalcsillagnak karjain a hegyek megőli a nap. – Úgy tetszett, hogy minden az ő tekintetétől, az ő megjelenésétől vett volna életet és melegülést. Tolongva közelített felé a társaság; de kivált az édeskés kis urak tarták szükségesnek, hogy a mindenféle illatok fulasztó atmoszpheráját vonják körültre; s ha veszteségem nem volt volna ily nagy, e bohó emberkének csuszamlásaikon, nyakgörbítéseiken, fejek rázásaikon s karok billengésein kaczagva tudtam volna nevetni. Én az én Endrédimmal egy ablakban állék, s pislongó szemekkel messziről s csenddel nézém mi történt. Surányi, a ki midőn társaság van

házánál, mindenütt terem, nekünk jöve. Nincsinek szemei nyomban követék onkelét, s ezen alkalommal szemébe tűntem. Eléggé kegyes vala, mihelyt megsejtett, ott hagyni imádóinak csillogó seregét s nekem jöve. Képzelheted, hogy útját megrövidíttem. Az úr fölötte barátságatlan, mondá zavarodott képpel és hanggal, de kimagyarázhatatlanúl bájos mosolygással; mióta Budáról eltávozott, régi barátjait egészen feledi, s ha a történet harmadik helyt nem hozná össze, egészen meg volnának fosztva látásának örömeitől, – Barátom! mint vere szívem, midőn magamat ismét ily közel látám hozzája, midőn ismét hallám szavának musikális zengését, melynek ő oly kibeszélhetetlenül csapodár hajlongást tud adni. Azt hittem, hogy lábai előtt dőlök el. Fölpillantottam, szemébe tekintettem, lestem, ha lelnék-e ottan s szép arcának vonásai közt valamely szerelmet, valamely elejteni akart szíves érzeményt irántam, – s ah! szerelmet, sok szerelmet leltem, de – más iránt! Szívem elborzadt e kémlés alatt, s egyszerre holt hideg leve. Mióta Budára érkezém, ez vala feleletem, szünet nélkül rosszul érzem magamat. Változásaim bússá, elsülyedté tesznek s sápadt arczczal, bús képpel nem örömet járok boldogok között. A beteg látása másokra áthat, s nem szeretném magamat azzal vádolhatni, hogy másoknak örömeiket a magam kényemnek fölládozám. Míg hosszú mentegetőzésemet véget ére, az öreg Surányi csendesen állott, s hallgata; de a mint abba hagyám, hozzánk lépe, s így szóla nieszéhez: Igen is lányom, azt hittem, hogy valaha örömem lesz e derék ifjúval látni összekelni; az volt öreg napjaimnak minden óhajtása. Ő szeretett téged, s talán most is szeret. Te neki reményt nyújtottál, s meg van csalva. Ez a bánás fenyítést érdemelne; de azon nemesség miatt, melylyel ő maga költ mentségedre, megkíméllek; elég büntetés neked, hogy övé nem lészesz. Bácsmegyei, ekkor megfogá jobbomat, ezt én a hugom jelenlétében akarám mondani az úrnak; nekem nem tetszésem, és soha nem is volt az, soha nem is léssen az, hogy ő máshoz menjen. A dolog nekem hírem s akaratom nélkül készüle meg. Ő lássa mit csinál, de szüleinek meg van mondva, hogy küszöbömön belépni ne merjenek. – Oh! ha láttad volna, mint állék e gyilkoló scén alatt! Alig leltem lélegzetet. Nincsi nem vala kisebb szorongásban, s talán összerogyott volna, ha Szentpéteri, ki most új érkezőkkel lépe be s őket az öregnek akará bemutatni, közzénk nem jött volna. Azonban a muzsika megpendült, a tánczosok kiállának, s Szentpéteri kért, hogy viseljem képét s a tánczot kezdjem az ő kedves Nincsijével. – Hagyj itt megpihennem. Nincsi megértette tekintetemet, melyet reá, kezét adván a táncz kezdete alatt, vetettem volt, s azon csábulásba dőle vissza, melyből még föl nem eszmélt vala egészen. Vad kevélységgel nyúltam keze után, s fölléptem vele a tánczosok sorában. A megbántott, elárúlt, megútált szerelem lekapta szemeimről a köteléket. Az angyal, kit ezelőtt kevés hetekkel

még exaltált lélekkel imádék, most való alakjában, mint csalfa, mint hite-szegett leány álla előttem: én pedig még soha nem állék leány előtt kevés-lyebben mint most. Annak elgondolása, hogy az állhatatlant mint szeret-tem, hogy neki mint áldoztam föl mindenemet, életemet, nyugalmamat, legszebb kinézéseimet; annak érzése a mit érette régóta tűnök és szenved-ek, följobb emele nálánál és magamnál. Becsemnek érzése bátorrá tett; érzette felsőbbségemet, s minden mozdultom, minden reá vetett tekinte-tem vádlója leve és bosszulóm. Nem tűrheté sokáig, reszketve tánczolt, s végre elgyöngült inai megtagadtak tőle minden lépést. Láttam elszégyenü-lését, zavarodását. Eleintén vad örömmel gyönyörködtem diadalomon – de mit érhet az? Kevés időig ura lehetsz magadnak, de a természet min-den indulatot elaltat és megszelidít. Átteszi magát a töltésen, melyet ger-jedezése ellen raktál, s annál nagyobb erővel hányja hajkait, s minden érzékeidet, minden gondolatodat tartozhatatlanul hordja el árjain. Ki tudja? hát ha még szeret? Ezer meg ezer okok indíthaták így bánni! Ezer meg ezer okok cselekedheték, hogy irántad hűségtelemné legyen – e gyöngé ellenvetés elégséges vala arra, hogy szívem az ezelőtt még kevés-sel kár-hoztatott leánynak heves mentőjévé tegye magát. A hite-szegettnek képe észrevétlenül az egykor szeretett és egykor még szerető leány képévé változott át, s azon útálatos színek, melyekkel őtet a megbántott kevés-ség festé előttem úgy tűntek el lelkem előtt, mint a szivárvány gyöngé színei, midőn a horizonon ismét a maga királyi fényében kél ki a nap. Elalvék a mécs, melylyel nekem az ész csak perczekig világított vala. Karomra fűz-tem Nincsit, s a kanapéig vezettem el, hol csak hamar ugyanazon csábu-lásba esém mellette, melyben ő volt. A harsogó muzsika, annyi víg ábrá-zok szemlélése, az a szózatós néma pillantás, melylyel itt is, amott is a szeretett leány boldog kedvesének szemei közzé tekintgetett, s azon bol-dog órák emlékezete, melyeket én e szálában éltem, és a melyek most minden örömeikkel s minden kínjaikkal, mint valamely gyilkos, reám ro-hantak, mind ez még inkább eltüzesítette szívemnek már is elhevült ér-zékeny voltát. Épen közepében állék a szálának, s szemeim nyugtalanul repdestek mindenfelé. Véletlenül egy általellent függő tükrön akadtanak meg. Elrémültem. Tovább vivém tekintetemet, s minden tükörből az én képem, az elhagyott képe! a megvetetté! elhervadott arczom s a csügge-dés pillantásai sugárlották vissza. Most pedig egyszerre, egészen egy-szerre, annak emlékezete, hogy kevés hetek előtt itt repültem el a karjaim közzé zárt Nincsivel, e tükrök előtt, s hogy ezeket mind, úgy a mint itt sor-ban függenek, az egymást szerető két kedvesnek képe villámsebességgel végig lebegte; vagy midőn a pihenés órájában egyik előtt véletlenül megállánk, abban magunkat megpillantottuk, s én őtet csókoltam meg, s ő engemet, s mint lökdösénk ujjaink hegyén a tükör képeinek csókjainkat, s

boldogságom kibeszélhetetlen édjeitől elrészegedve, mint dőltem el olykor Nincsimnek karjai közzé, mint csokolám meg újra, ismét a tükörbe tekintvén, s Nincsi mint mosolyga reám egy angyalnak mosolygásával, s mind gyönyörködénk mind ketten a képen, tanúján szerelmünknek – oh Marosi! e boldogságok emlékezete, melyek most oly újan, oly elevenen lebegtek lelkem előtt, egészen elragada, a hideg tompaságra sülyeszte el. Tántorogva léptem egy kanapéig, mely a szála mélyében állott, s szemeimet köd lepte el, hogy azokból a mik körültem történtek, semmit sem láthaték. Nincsi vette észre miért, s felém jött, s helyt foga mellettem. Nem tudtam, hogy mellettem ül s kezemet tartja, míg szájából nevem nem zengett. Az az édes lebegő hang, melylyel azt zengé, magamhoz hozott. Egy angyal szavának gondoltam, ki talán jobb életre szólít. Fölvetettem szemeimet, s Nincsit mellettem, Nincsit karjaim közt láttam. – Nagysád itt? s már régen itt? kérdém. Ki ád nagysádnak hatalmat engem így kínozni? Föleszméltem s hallgattam. – Édes barátom, felele a neki tulajdon édes hanggal; kímélje magát, ne rontsa el akarva magát, ne ismerje félre barátjait, kik mind azon részt, szíves részt vesznek a mi az urat éri! Ha nagysádat a szerelem egészen vakká nem tevé vala, mondám, egy könnyed visszapillantás azokra, a mik többé nincsenek, megfejtethné, ha én vagyok-e a ki magamat rontom. Szemébe kell vala tekintenem, de hol veheték erre erőt? s el akarám előtte rejteni könyűimet, melyek szememet elfutották. A fájdalmat nyomban követte a csüggedés. Épen keringőt kezdettek. Hirtelen letöröltem könyűimet, kiszaladtam s úgy táncoltam, mint az örült. Jótét gyanánt vala, hogy ez örvénytánczban föl és alá kerengheték. Már három tánczosnét fásasztottam vala ki, s már a negyedikhez kaptam, midőn Nincsi karjaim közzé rohant. Mit csinál? kérdé. Nem engedem tovább! Kedvezzen egészségének; az ily elhevülés halált hozhat. – Halált hozhat? kiálték, nem is tudván mit mondok; halált? Oh, annál jobb, annál kedvesebb! Nincs-e oda mindenem? – Nem akarám megadni magamat, kifejtőzém karjaiból, s táncznak eredék ismét. Nem! monda, s erősebben tartóztata. Nem eresztem. Megsiketülve hevem örvényében, másod izben próbáltam magamat kitépni karjai közül. Menjen tehát! monda neheztelésének hangjával, s eltola; de ha magával nem gondol, gondoljon barátjaival, véreivel. – Ily jól és ily hitetlen! Ez a négy szó vala egyetemben a mit mondhaték. Könyűim elfojtották szavaimat. Kiszöktem, s egy kocsiiba vetém fel magamat.

Most itt ülök lakó szobámban. Körültem éjféli csend uralkodik. Kevés órával ezelőtt egy világokkal ragyogó szálában valék, annyi szerencsésnek víg zsbongásai közt, hol vigadott, örvendett minden körültem; s ime most egyedül elhagyva, mindentől elhagyva! kis rejtekembe rekesztve, hol körültem minden néma, hideg, holt! – Képe a koporsóban nyugónak, ki nem

sokkal ezelőtt barátjainak víg körében élt, együtt mulata velek, most pedig kiszakasztva társaságokból, keskeny sírba zárattatik.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, máj. 5.

Valamikor tegnap tollhoz nyulék, hogy hozzád írjak, el kelle löknöm azt. Isten tudja, mi érend még. A miben egykor gyönyörűségemet lelém, az most gyötrésemre vál. Könnyebben viselnék mindent, édes barátom, csak te volnál, te lehetnél itt. Míg még karjaid közzé vethetém magamat, ha belrészemet fájdalom és bánat dulá, be jól voltak akkor dolgaim! Könnyűidnek mindenike enyhítő olaj volt a vert sebnek. De ez a szegény halandók sorsa, ha fellelik egymást, ha lelkeik, érzeményeik úgy összeforradnak, hogy egy lélek, és egy akarat leve a kettőből, nekik jó a történet, s a legszentebb, legédesebb lánczot kérlelhetetlenül eltépdeli, s íme útjok úgy hajol el, hogy össze soha többé nem tér, hogy ők egymást soha többé föl nem lelik. Így menénk jó darabig összeölelkezett karokkal mi is; vi-szontszeretet, barátság, természet és ártatlanság voltanak vezéreink; s íme el vagyunk szakasztva, és talán örökre el! Megborzadok e gondolatra; és még is – magányos estvéimben, midőn a mult idők emlékezete szívemet összeszorítja s rettegő tekintettel éltemnek jövő napjain tekintek végig – és még is oly valón, oly bizonyosan áll lelkeim előtt e gondolat: Nem látjuk meg soha, soha nem öleljük meg többé egymást! – Oh! most ismét szakadnak könnyűim, s szorongásaim elmulának, magamat könnyebben érzem. Te tudod, mit nem szenvedek! Ezereket látok munkásan botorkázó léptekkel szédelegni körülöttem, meg megállok az ezer és ezer között, s körültekintek, ha láthatnék e egyet a ki nekem, úgy mint te, kezét nyújtson, s elkísérjen a koporsóig, melytől már nem vagyok messze. – Nincsi, Nincsi! ha nekem akkor, midőn téged először láttalak, midőn úgy tetszett, hogy föltaaláltuk egymást, te elpirultál, én pedig téged mindjárt kimondhatatlan szeretettel szerettelek, s te azután azon este, azzal a tekintettel, nékem a szerelemnek első tüzes szent csókját adád úgy, hogy minden érzékem eltompult, minden eszméletem oda lett – ha nékem akkor Génuszom megsugta volna, hogy te azon első szent csókoddal soha el nem oltható tüzet gyulasztasz szívembe, mely életem virágát megemésztí s minden kívánságaimat örök szomjijá változtatja teutánad – borzadással fejtettem volna ki magamat karjaid közül, mintha ezek a karok a halál hi-

deg karjai voltak volna, s szaladtam volna – Most engemet az tesz nyomorúvá, a kit én a legboldogabbá óhajtottam tenni!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, máj. 8.

El akarom szórni magamat, de sikeretlenek igyekezeteim. Valahová megyek, ott kínoz, ott gyötör a történet Nincsinek jelenlétével, mint valamely bosszús démon. Ha bálba megyek, ott van. Ha a játékszínben a leghomályosabb szögben vonom meg magamat, s az aktok közhézagaik alatt a muzsika elszenderít, megszokott tekintetem a nélkül, hogy azt tudnám, felreppen a lózsiba s ott leli Nincsit, s úgy tetszik, mintha rám nézne s nekem mosolygana. Ha így álmodozom, s az időt említem, mikor ottan együtt ülök mellette, keze kezemben nyugodott, s tekintete – ah! az a tekintés! melylyel csak ő, csak ő tudott tekinteni! – inkább bájola el, mint Reháknénak közönségesen csudált actiója – mikor mindez elterjed szemeim előtt, oly eleven, oly csábító színekkel, mintha most is úgy volna: – megyek, futok, s néma cseppek jegyzik a helyet, hol a szerencsétlen áll.

Hasztalanok valának mentegetőzéseim; el kellett mennem Megyerihez, ki, miért-miért nem ő tudja, alakbált adott. Szalainál reám köték magokat; mennem kellett. A jó emberek! látják mit szenvedek, s nem sejtik meg mint nevelik enyhítések által gyötrelmeimet. Az ángyom, ki spanyol donnaalakba öltözék s engemet tengeri-rabéba rejtett el, és én, mi ketten együtt menénk. Úgy véltem, senki nem fog reám ismerni, s minden reám ismert. Tedd a mit akarsz, a szerencsétlen szeretőt minden maszkar alatt kiismerik. A lankadó lélek minden mozdulatban festi magát. Szavának zengése, állása, járása, minden felfedi belső kínjait. Kikötém vala az ángyomnál, hogy fel legyek szabadítva minden táncztól; s alig lépék fel, s egész reggeligre ki valának rendelve tánczosai; ekkor nyíltak meg szemeim, hogy a dolog kicsinált játék volt, s hogy neki reám nem vala szüksége. Kényére eresztém, s kifejtözve nyügéből leülék egy szögben, hol magamat keseregésemnek nekiereszthetém háborítás nélkül. Minden kiholt víg érzés felélede bennem, minden Nincsire emlékeztete. A tág szálában nem vala hely, hol vele nem álltam, ültem, nem sétáltam, nem tánczoltam. Amott nyújtotta nekem szép kezét, midőn csendes elragadtatásban hosszan ültem mellette; ott törte kétfelé édes nyájassággal a piskótát, melyet tőlem vett, s maga tevé számba felét, hogy forró könyűim pajkosan elkapott szép

kezére cseppenének. Forrók, mondá ilyenkor, ezek a te könnyűid; s én feléje hajlottam, s érzéseimnek teljét az ő szép karjain sírtam ki. Itt felszökött mellőlem, mikor elmerülék, s reám veté kendőjét, hogy nem tudám mi lel, s ezt kiáltván: Harag neked! karon ragadta a legelső tánczost, kit előkapa, hogy el nem érhetém; s ha látá, hogy táncza végét várom, oly hosszan tánczola, hogy kénytelen valék magam is tánczosnét kapni. S mikor sokára abba hagyánk, s ismét összeülheténk, oh! miket s mennyit nem tudtunk akkor mindketten mondani egymásnak! – Igy lesz ezer meg ezer aprólék a legvalóbb örömeknek forrásává a szerelem kelyhétől boldogult részeg ifjunak. A hidegvérű öreg neveti az ő örömeit; pedig ezek az örömek való örömek, s az életnek legtisztább, legédesebb örömei, s oly örömek, melyekre pályánknak vége felé is derült kedvvel tekinthetünk. Nevezzétek őket gyermekieknek, ízetleneknek, ti bölcsek, kik, a mit benetek az eltelés és csömör, vagy a meghült vér szül, ész sugallatának akarjátok tartatni; mutassatok egyet örömeitek közül, mely ily tiszta forrásból fakad, a szívet ily jóvá, ily nemessé teszi, s mind azzal a mi alacsony és rút, ily ellenkezésben légyen, s megadom magamat s szánni foglak. – A boldogtalanok! mint szédelgenek akart csalódásaikban! – De ez igy tón, barátom! Mivel az ily öröm nem jól fér össze az ősz haju philosophusok bölcseségével, mert a természet minden kornak kiszabta a maga örömeit, tehát a grávis urak göggel pillantanak alá az ifjak boldog örömeikre. S bár tudakozd meg bölcs uraságokat s asszonyságokat, élteknek melyik szakát vélik legszebbiknek, s azt fogják felelni, hogy ifju esztendeiket; s menj beljebb detailba, kérdd, mi tette ezen korokat oly széppé, s látni fogod, hogy épen e gyönyörűségek, melyeket most kaczagnak, gyaláznak, kárhoztatnak, tilalmaznak. Egy tekintetem, mely véletlenül Nincsimnek portréjára reppent – Nincsimnek-e?! – elzárja a szívet, mely oly hév ömledezésekre fakadott irántad.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, máj. 11.

Nagy indiscretio bennem, magam is látom én azt, barátom, hogy én neked, boldog szeretőnek panaszlom azon kínokat, melyek szegény szívemet marczangolják, Ha szíved érzéketlen volna, kevesebb indiscretio volna panaszaimban. De midőn még a felkelő hajnal mindég kedves nappalt, s a lehanyatló nap mindig csendes éjt ígére nékem, akkor, ha szívem szűk

vala boldogságom teljének, te kedves, kiterjesztéd karjaidat, s megengeded, hogy áradozó szívemnek habjait kebledbe öntsem ki. Marosi! mondám olykor, Marosi! nyitva lesznek-e nékem e karok, ha szerencsém elváltozik? s te azt szent szívreszorulással esküved nekem; s íme most, midőn eltépett szerelmemnek öldöklő gyötrelmeit többé nem hordhatom egyedül, megemlékezem fogadásodra, s szívem, midőn magamat vádlom, megnyugtatót talál. Érzem én, hogy nem sokára panaszaim ki lesznek sírva, ki lesznek panaszolva. Hagyd meg a viaskodó természetnek, mely enyhülést lel fakadozásaiban, kevés időre még jussit!

Tovább a bál felől. – Az a szála ezer emlékezeteket ébreszt bennem; s oh! bár ne kellene látnom soha többször! mindjárt a hogy beléptem, annyi egy és más rohana reám, hogy csak nehezen tudtam vánszorogni a kanapéhoz. S mint rezzenék meg, midőn itt egy asszonyi alak megállta előttem, s azon kérdéssel riaszta fel andalgásomból, hogy miért nem tánczolok. Oda levék, midőn a legédesebb zengésű szózat azt mutatá, hogy a kérdő Nincsi volt. Az a szultánöltözet vala rajta, melyet tőlem kapott, midőn először együtt menénk alakos bálba, s én neki rózsalánczokba vert rabja, követém lépéseit. Ekképen játszik a szerelem! ekképen igyekszem neki ezer apróságok által bizonyítgatni szívem érzéseit, melyeket annál inkább nem fejezheték ki minél inkább nevedtetnek. Elakadtam a feleleten, s végre egy fonák mentséggel akartam megszabadulni tőle. Nincsi az erőszakig vitte tolakodását, s az utat ki nem hagyá mutatni magának. Ez még inkább megzavart. S tudja-e nagysád, kivel szól? kérdém erőltetett s csaknem elkeseredett hangon. Sklávommal! felele. Nincsi! mondám, nagysád kegyetlen! Mint az úr igazságtalan és kemény, úgy mond, s a maga hasonlíthatatlan természetes voltában hátravetette a hosszú szép fátyolt. – Ez kelle még! Ezt érzi a szerelmes ifjú, ki lánykáját csak a szép estéken láthatja, midőn a sok esős éjjelek után ismét egész fényében látja a holdat a fellegtelen csillagos égen emelkedni. Ily név nélkül való érzés rezge végig egy pillanatban lelkemen. – Oh, ha karjaim közzé szoríthattam volna, ha megmondhattam volna neki, hogy hitszegését megbocsátom, ha e forró szívreszorítással mondhatnám neki még egyszer, hogy őtet szívem végtelenül szereti; vég nélkül fogja szeretni! És bizony, Marosi! bizony, ha kimondhatám vala a mit szívem e pillanatban érzett, Nincsi engemet ismét szeretett volna, elszakaszthatatlanul szeretett volna! – Egy egészen resignált vágyás az ő birtoka után! egy csak pillantatig tartó utána kívánczóság! őutána! egyedül csak őutána! szíves odaengedésével, megvetésével mindennek egyébnek, a világ minden csillogásának! – oh, nem mondhatom ki mit érzettem. – Ha nagysád kegyetlen s kegyetlenségében azonfelül még kevély nem volna, mondám a legmélyebb elkeseredés hangjával, úgy én most nem volnék nyomoru, s nagysád nem fogná ne-

vethetni inségemet. – Elhagyott minden erő; ki kelle fujnom magamat, s így jónak láttam elfordúlni s hazajövék. Leszedtem rablánczaimat, melyeket egykor gyönyörködve, kevélykedve hordottam volt, széttéptem ízről-ízre s kiszórtam az ablakon. A szél felkapta őket, s egyenesen vitte a Dunának. Hah! kiáltám, bár minden örömeidnek emlékezetét, bár önmagadat szórhatna el így a szél, hogy ne maradna ittlétednek semmi nyoma, mint ím e rózsáknak nem maradt!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, máj. 13.

Bezzeg, ha a rabláncz széjjeltépdelése jóvá tehetné a dolgot! Úgy minden jó volna, s én szabadon lélegzeném. De ah! a szerelem reám oly bilincseket vere, melyeket csak a halál erős keze téphet széjjel. Nem látok magam előtt semmi menekedést, semmi nyugtot. Egy mód van hátra – az, hogy távozzam. De most még nem távozhatom, még most nem kell távozzom.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, máj. 27.

Mintegy tizennégy napra egy előttem egészen ismeretlen tájra megyek ki s próbát teszek, ha a feléledt természetnek szemlélte szívembe nem cseppentheti-e néhány cseppjeit a nyugalomnak; legalább nem szunnyaszthat-e szelídebb kesergésbe; mert e hánykódásai, e szélvésze határt nem ismerő gyulongásaimnak, végtére is elrontanak s óriási léptekkel rángatnak közelébbre a sírhoz. Talán, talán elaltatja kínjaimat, talán ad egy-két napi pihenést; s akkor oly csendes, oly bátor lélekkel vezetem Nincsit oltár elébe, hogy magad is csudálni fogod. Csengeri ezelőtt néhány nappal ide érkezett, meghallotta románomat, felkeresett, s addig kért, addig unszolt, hogy lehetetlen vala neki magamat meg nem adnom. Tornára mégyek vele; azaz, ő viszen magával Tornára; mert nekem nincs akarásom. Olyanná levék, mint a gépely, melyet minden felvonhat, a kinek tetszik, és a mely vaktában enged minden intézetnek.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jún. 3.

A vidék itt gyönyörű; való honja a beteg szívnek s csüggedt szerelemnek. Iszonyú szirtmasszák emelkednek az ég felé, s agg fejek minden perczen összeomlással rettegtek. Mély és keskeny nyílások, melyek közt borzadózva teszi hangzó lépteit a bús vándor, labirinthi kerengésben csaponganak végig a rengetegek éjig halmozott derekaikon, s úgy néznek ki, mint kapui egy földalatti világnak. E repedéseknek keskeny fenekékben a nap déli teljes ragyogása meredek falaimnak csak fekete homlokaikat vidítja; aljai közt setét éj lakozik. Csendes minden körültem, mint a sír; csak messziről hallani a keskeny partok közé szorult patak zuhanását. Itt járok szüntelen, s Petrarca a kísérem. Panaszai mélyen hatnak rám. Kersergő sonettjeivel kalandozom be a mezőt és az erdőt, s a legsivatagabb, legmeredekebb bérczetek; s ha osztán kifáradva eldőlök egy köven, s a világ előttem elalkonyodik, s az összeszorult szívből Nincsimnek neve kireppen, utánam jajdulnak a szirtok. – Ő nekem mindenem vala! mindenem! határa minden kívánságaimnak, minden reményeimnek! S oly jó volt! Mikor neki szemébe pillantottam, mikor ő reám mosolygott, reá mertem volna tenni mindent, mindent, hogy az örökké így lesz, hogy ő örökké enyém marad, hogy ő senkit sem fog rajtam kívül szerethetni. S íme most –

Tegnap levelem érkezék a húgomtól. Az a gyermek el van telve szerelemmel. Írj neki, s írd minél előbb. Egyedül a te leveleid fogják enyhíthetni bánatját, melybe miattam súlyede.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jún. 5.

Tudd te, kedves Sennuccióm! Így kezdi Petrarca egyik szép sonettjét, miként bán velem a szerelem, s mely éltet élek. Kívánságaim nem enyhülnek, s szívem még olvadoz a megszokott lángban. – Igen is, Marosi te, én

Sennuccióm és te, lelke Nincsinnek! ki engemet, mint Petrarcat a Lauráé, mindenhova üldöz – tinéktek panaszlom e véget nem érő gyötrelmet, e meg nem számítható könyűket, melyek nem tudnak elfogyni, s új meg új emlékezetek által fakasztatnak. – Azt írod, hogy meg van téve a kötés, mely Nincsit másnak karjaiba vezetvén, kárhuzatos vétekké teszen minden utánavágyást. S te Marosi vagy-e, hogy nekem ezt írhatd? Tartóztass fel egy omló folyamot, ha tartóztatni tudod.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jún. 13.

Az ifjú Csengeri testvére Teréz, egy szeretetre méltó teremtés; lelke érzékeny és jó, s művelve van. Tudja okát szenvedéseimnek, s részvéte gyakorlósra olvasztja. Ez a bére a legszebb érzésnek. De az ő könyűi részvevő érzésnek könyűi, s a fájdalom, mely ezeket fakasztgatja, nem lehet nem édes oly léleknek, mint a Terézé. Bár! Az ő társasága ír az én sebeimre. – Ha a hold a vacsoránál a gyertyák közt hozzám lopóskodik, s szelíd nyájassága úgy vonz maga felé mint a barátság kiterjesztett karjai, hogy sírjam ki fájdalmaimat – ha mikor így ellágyulok, s félre vonom magamat egy szögbe, Teréz utánam jő, s összeöltött karral addig járunk szent fénye alatt a kertnek tágas útjain, míg az éjjeli őr borzasztó ordításával reánk nem kiáltja, hogy az éjfél már elütötte rezzentő óráját.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jún. 16.

Gyönyörű időnk van, s tiszták, szépek az éjjelek. Ura vagyok magamnak, a szerént élhetek a mint szivem kívánja; s ez néha oly homály nélkül való pillantatokat ad nekem, hogy nyugodt elmével nézhetek ez életre, míg más részről elragadott szent érzéseim a koporsókon túl jobb étellel biztatnak. De oh mely tündér az ily csendes pillantat! enyész előttem, mint az árny, midőn tartóztatni akarom. – Ha mikor Terézt felvezetem a kertből s ismét kiszököm a kapun, lemegyek a tóhoz, eloldom a csónakot, s a szép ten-

gerkén a kastély alatt föl és alá evezek, midőn ilyenkor körültem minden hallgat, s lapátomnak loccsanásain kívül, mely egy csapással ezer ezüst szikrákat vet, fülem semmit nem hall – midőn hosszas kerengésem után végre fáradtan visszatérek öblömbe, s ott körülvéve a virággal elhalmozott bokroktól kikötök, s csónakomban végig nyúlok, s elnézem, hogy a hold és csillagok mint futnak el fölöttem, s a lenge tavaszi hév szellők, mint hozzák nekem mindenfelől a legkedvesebb illatokat – oh, mint óhajtom olyankor, hogy végre már hullana le szemeimről a fátyol, mely mindnyájunkat halandókat vakon tart, midőn rettegő kétségeink közt tévelygünk, s alig merünk félve pillantani a távol jövőndőbe!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jún. 20.

Az én onkelem nekem nevezetes ajándékot küldé ismét. Parancsolja, hogy siessek hozzá, s én, kit a szerelem mint az árbocztalan hajót A szél, ide a tova ver, vágyok ugyan látni őtet, de az ezer szélvész, ezer inség szünetlenül hány és lökdös. Útamat csakugyan nem halasztom sokára, s mindjárt a lakodalom után kimegyek hozzá, s társaságában fogom keresni nyugtomat, melyet közel Nincsihez soha föl nem lelhetek. Ajándéka azonban nékem igen édes örömeket nyújt. Minap a helybeli szegények felől szólván Terézzel, jelentém néki, hogy követni akarom példáját, s valamit én is kiosztok közöttök. S ime most együtt járjuk az utcákat, s osztogatjuk a kisdéd alamizsnát. – Azt látni, hogy Teréz mely szeretetre méltó leereszkedéssel bátorítja a félénk és elszégyenült falusiakat, s mint ejti úgy dolgát, hogy a fölsegélteknek nem marad idejek megköszönni a jótétet, hanem a helyett árvíz módra szakadnak szemeikből a hála könnyúi – ezt látni barátom, egyetlen öröm a maga nemében; és ha földi bújdosásom alatt még támogathat, éleszthet valami, úgy az minden bizonnal azon pillantások, a melyekben a jó Teréz jobbján függve, embertársaimnak nyomorúságaikat enyhíthetem.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jún. 27.

Ma egy rakáska levellem érkezék. A bátyámét ide zárom. Olyan az a milyent tőle várnom lehe; megelőzi kívánságaimat tiszteletet érdemlő jószágával. – Együtt vevém vele a tiédet is, melyben írod, hogy vármegyéd követnek választott. Felelj meg a benned vetett reményeknek, s azon légy, hogy neved hallására még késő maradékaid is kevélykedhessenek. Siketülj meg a sokaság elmétlen magaszásai iránt; a ki az által engedi magát elcsábítatni, nem kevésbé méltó az útalatra, mint a ki nyelvét áruba veti, s kövesd lelkiismereted szent szavát mindenben. Mi szép egy egész haza előtt tisztának, tántoríthatatlannak taláztatni, s egyenesség s igaz hűség által nyerni meg az udvar kegyelmeit, s nem a sokaknak, hanem a jóknak becsüléseket, szereteteket! Ennél dicsőbb út nem nyílhat előtted. Lépj szent elszánással pályád megfutására, s légy szerencsés megfutásában. Így osztán térj meg borostyánnal Kláridnak karjai közzé; és ha reményeinket meg nem hazudtolod a szerelem minden áldásait öntse ki reád. Ha te is meghazudtolod, ha te is! – úgy – Reszketek gondolni a gondolatot.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jul. 1.

Oda van dicsőségem hajnaltán támadott örömem is! Úgy fogy el, mint a leszálló napnak utolsó sugarai, midőn a tornyos borúlatok rajtok erőt vettének. Visszarogyván bánatomba, fájdalmaim is visszatérnek. A szerelem, mely ezelőtt elkínzott s most tágulást engede, nem sokára, ah, érzem azt! kettőztetve fog reám rohanni, s tartok, igen, tartok tőle, hogy összeront.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jul. 4.

Ez a szív telje, melylyel e vadonszép környezet s e pillanatban az egész világot átfogom, hóhérom éneke. – Mikor e nagy mindenben, e végtelesen mindenben, mely előttem itt elnyult, széjjeltékintek, s szemem addig mered, míg végre elgyöngül, reszketni kezd s elvakul, hogy végre megdöbbenek a Mindenható, a megfoghatatlan előtt; – mikor ilyenkor karjaimat kiterjesztem egy valaki után, hogy azt a vég nélkül való, kimondhatatlan, megmagyarázhatatlan érzést kisírhassam az ő keblében – s előmbe lebben Nincsinek képe, s néki szaladok, s látom, hogy hasztalan vívok magammal- s mikor osztán az a gondolat, hogy ötöt elvesztettem, hogy ötöt örökre elvesztettem, minden remény nélkül, mint a mindent összetördelő villám, belém csap s eldőlk, mintha minden erőmet, minden velőmet megemésztette volna – Isten! te látod mint nyögök terhem elviselhetetlen súlya alatt, mint fetregek a földön, mint a széjjeltaposott féreg, s mint kiáltok föl hozzád, hogy szánj meg, s hagyj vesznem.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jul. 6.

Magamon kívül vagyok, midőn képzelem, mely nyugtalansággal számlál most Nincsi minden órát, minden percet, mely lakadalmát késleli. Összetepek, összerontok mindent ha mi kezembe akad; s akkor osztán szégyellem elmétlenségemet s sírok. Mennék innen, de nem eresztenek, s tartok tőle, hogy szem alá fogtak, s Terézt nem ritkán sírva lelem. Ez részvétnek sírása. – Mit sír nagysád? mondám neki; tartsa továbbra könnyűit. – Értenie kellett mit mondtam, mert az az „ah, mely nyilalás, mely szívszorulat, s a fejem! hideg kezem egészen áthévül tőle!” – Nincsi, Nincsi! S mind ez – Oh Marosi, mikor ér véget inségem, mikor hasad meg kínjaiban ez a beteg szegény szív.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jul. 8.

Az éj, mely környülfogott vala, elmúlt fölöttem, s együtt tűntek el vele, mind azon káprázolatok, melyek kínzottanak. Úgy mondják, tegnap magamon kívül voltam. A jó emberek! nem akarják állapotomat való nevén nevezni. Elkövettek valamit használhatónak gondoltak; eret nyittatának rajtam, nem tudom hány ízben, s Teréz mind addig mulatott fekvésem körül, míg az illendőség engedé. – Kedves leány! mondám neki; az én nyomorúságom érdekli nagysádat? Amott, abban a jobb világban köszönöm meg jószágát; emberi nyelv nem mondhatja ki a mit akarnék. – Könyűim öszveelegyedtek csókossal, melyet reszkető ajakim szép kezére nyomtak. Teréz sírt. Félek, nehogy érzékeny szíve, mely valamit fölfog, makacs tapadással fog fel, utoljára szerencsétlenné tégye. De nincs-e elég éd minden kínjaim mellett azon gondolatban, hogy nyomorúságom oly sokakat meghatott? hogy inségemet oly sokaknak panaszolhatom?

Ne légy gondban miattam. Egészségem helyre állott, csak hogy még néha gyöngélkedem. A hugommal változásom felől semmit ne tudass. Négy-öt nap mulva útnak indulok, oltár elébe vezetni Nincsit, s akkor osztán Isten veled, kedves Buda! – s örökre!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jul. 20.

Midőn minapi leveletem épen berekeszteném, két idegen jelenteté be nálunk magát, s az öreg Csengeri által azon nyájassággal s örömmel fogadtatott, melyről ez a jó öreg országszerte isméretes. Mind ketten nem csak kedvelői, hanem értői is a mesterégnek, s ide őket leginkább az az oltártábla vonzá, melyet Csengeri bécsi prof. Maurer által festetett. Szepesből jönnek, hol a Magyar-Tyrólt akarák, magok a boldog alföld lakósai látni, s visszafelé Szomolnoknak és Jászónak vevék útjokat, hogy itt a Krakker festéseivel gazdag templomot, amott a Fűger szent Katalinját csudálhassák; s oly melegen, oly értelmességgel szóllanak arról, a mit láttak, hogy kedvem érkezik mindjárt a hogy ők elmentek, megtenni ez útát; s ez az oka szokatlan hallgatásomnak. – A mit Jászón és osztán Szomolnokon

láték, hozzá járulván, hogy Csengeri a Museum Pio-Clementinumot, a Herculánumi régiségek köteteit, a Piranési Rómáját, s a Raphael, Hogarth s Dürer rezeit szobámban tétet le, – ki hitte volna, hogy ezeket s több efféléket, s ezeken kívül, még két három gazdag portefeuilt itt lehessen találni? – fölébresztette egykori szenvedelmemet, s el van végezve nálam, hogyha egészségem újabb bomlást nem szenved, a jövő tavasszal Olaszországot ismét meglátom, s a Belvédér eltávozott Isteneit fölkeresem a Louverben. – Mióta Nincsi e gyötrelmeket támasztotta lelkemben, noha még azt az enyhületet, melyet nekem néhány nap óta e mesterség műveinek csudálása nyújt, semmiben nem leltem. Oh, ha ez, mint egy itala a Lethének, kínjaimnak emlékezetét annyira elolthatná, hogy mintegy újjá szülve térhetnék meg onnan! Hogy azt szabad reményleni, te, ki a mesterség titkaiba föl vagy avatva, szint úgy érted mint én.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Torna, jul. 21.

Oda vagyok, barátom! oda vagyok! Teréz – ah, képzelheted-e s nem dőlsz e el ijedtedben? Teréz ég érettem! Ég, és ennek tudásában mennyei boldogság s a pokolnak minden kínjai vannak elrejtve. Nem tölt-e meg egész mértéke kínjaimnak, hogy még ennek is reám kelle jönni? egy tiszteletre méltó leány nyugalma mellett-e földulnom? egy tisztelt ősz atyán kellett-e, minden irántam mutatott kegyeiért s e szíves vendéglésért, épen ott ejtenem sebet, a hol az őtet leghalálosabban érdekli? kedves gyermekének szívébe kellett e halál és emésztő gyötrelem magvát hintenem? – És mind ezt mivel? egy boldogtalan érzéssel, mely leginkább a legjobb szívetek hatja meg! – E gondolat úgy hembereg érről érre, mint egy tűzpaták szívében, s elégeti a remélt nyugalomnak minden fakadó csemetéjét.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Miskolcz, jul. 24.

Ma nyugodtabb szívvel írhatok, s elbeszélem, miként vevék búcsút Teréztől. – Lévai Kassáról kiküldé lovait, melyeken eddig jöhessenek. Teréz valahova kifordult volt. Én azalatt búcsút vevék az öreg Csengeritől, s épen a kertbe akarék lemenni, hogy míg Teréz haza jó ott mulassak; s midőn a grádicsra léptem, meghallám, mint kérdi kiéi a lovak, s mit akarna. Megértvén cselédemtől, hogy a bátyám Budára érkezett, s miatta kell sietve indulnom, elholt. Megfogá kezemet, s minden szó nélkül vive szobájába. – S az úr megyen? az úr elhagy? monda mély sóhajtással s elhalványodott képpel, melyen a szánakozás, a legszívesebb barátság és az elszakadás gyötrelmei valának festve. – Hogy talán szeret, ez a gondolat úgy lobbana föl lelkemben mint valamely láng az éj homályában, s egyszerre el is tűnt. De ismét újra reám rohana, s mindig valóbbá, bizonyosabbá, s egyszerűsmind mindig gyötrőbbé is vála; s midőn fortepianoja mellé vetette le magát, s phantasiejének szárnyain az érzés mélyeibe hatott, felszöktem a székről; s elmerülve jártam föl s alá a szobában. Az ő hajlandósága, az ő szerelme, bár mely kicsinynek akarám is azt képzelni, igen nagyon megilletett, s láttam, mely terhes leend az elválás. Teréz felkölt, s egy ablakba vonszott. A nap hanyatlani kezd, s az eget a legszebb est borította el. Szóltan állánk ottan sokáig. – Bácsmegyei! monda ekkor; ily szép leend-e életünknek is estéje? – Higyjük azt, jó Teréz, mondám neki, ajakimhoz vivén kezét. – Higyjük! monda hirtelen és a legmélyebb fájdalom kifejezésével, s ezt kérdé: hát az úr, édes barátom, hiszi-e, hogy bírni fogja Nincsijének jobbját? Szívemet valamely előttem ismeretlen s meg nem magyarázható vigasztalás ereje futotta el. Ha esténk ily tiszta nem lesz, ily szelíd nem lesz; annál szebb lesz az estvét követő reggel; s egy lélegzése annak a másik jobb életnek, annak az ott ragyogó napnak egy sugára, el fogják feledtetni ez inséget itt. – Elhallgatott. Láttam mint tusakodék magával. – Jöjjön kedves barátom! mondá; mindketten, el vagyunk keseredve; enyhítse bánatunkat im ez! s fortepianojára mutatott. Gondolat nélkül látszott egy ideig némely hangot ütni rajta; de most egyszerre az epedésnek szívet olvasztó hangjaiba csapott, s el kezdé verni s dallani: Homályos bánat dulja lelkemet. – Ily indulattal, ily hajlékony csapodár édes hanggal még nem hallám énekelni. Az utolsó strophában kicsapott, a oly phantasiekben veszté el magát, hogy fortepianoja énekével együtt látszott elhalni. Végét érvén a dalnak, megfogá kezemet. Még nem tértem volt magamhoz andalgásomból, melybe indulatos éneke szenderíte.

Bácsmegyei! úgy mond; az úr itt hágy engem. Mikor látjuk meg ismét egymást? s mit hágy nekem? Forró hálás tiszteletemet, barátságomat. – Az utolsó szónak hallására elfordítá fejét, s egy könyűt törle ki szemeiből. – Nékem ugyan nincs emlékeztetőre szükségem, úgy mond; de mégis, ne tagadjon tőlem meg egy kérést! – küldje meg nékem képét! Elíjedék, mert tudom mennyit ártanak az effélék. De ki állhatott volna ellene azon tekintetnek, melylyel azt kívánta? Elővevém zsebkönyvemet, s kikerestem azt a festést, melylyel összekelésteknek napján a te Kláridat készültem megajándékozni. Ugy csókolja a jámbor zarándok az ereklyét, mint Teréz most az én portrémat. De ezt én csak néked mondom, s nekem ezt csak neked kell mondanom. – Azon pillanatban belépe a cseléd jelenteni, hogy minden kész. Teréz egész erejét összeszedé. Menj! úgy mond; de jusson eszedbe, hogy Tornán egy leányt hagyál, ki magányában kevély örömmel fog utánad siránkozni, – Teréz! mondám; nagysád-e éutánam? – Hogyan, nemesszívű férfi? monda felbátorodott hanggal; s te álmélkodhatol ezen? ennyi édeskeserű pillantás, ennyi szívetható scéna után nem kell-e tenéked az én szívem előtt kedvessé lenned? sokkal kedvesebbé, mint valamit valaha láttam, ismertem? – Elfásulva állék előtte, s érzéseimnek megfoghatatlan zavarjában meglepe a Nincsi emlékezete, ki engem ily mérték és határ nélkül teve szerencsétlenné, s Teréznek kék szemei, melyek mennyei pillantásokkal a Nincsi bájos szemeire emlékeztetének, megnyiták szívemet, hogy sírhaték. Teréz elővevé kendőjét, s felszárasztá ázott orczáimat. Kedven Bácsmegyei! monda: ennyi köny közül nincsen-e egy énérettem sírva? – Mind, mind! tisztelt Teréz! felelék. Jó; úgy tehát szívemen fogom hordani e nékem ezentúl oly igen kedves, ezt a te könyűid által megszentelt golycsot; monda. – Szívem tele volt; láttam a veszélyt, melyben lebegtem, megszorítám kezét, rányomtam forró csókomat, főm megszédült, átöleltem Terézt, s ajkaink egymáson pattantak széjjel. Már hallánk jőni az öreget. Menj, monda; e csók engem örökre összeszőtt veled. Az összetódult fájdalmak legindulatosabb zivatarjában rohantam fellépő atyjának karjai közzé, s egy néma ölelés után, mely bizony mind kinyomá azon hálát, melylyel ezen jó öreg iránt szívem örökre eltölt, lélegzet nélkül mentem a kocsi felé. – Már messze valék a helységtől, midőn magamhoz tértem. Teréz a bástya ablakán könyöklött, s kendőmmel ada jelt, hogy néz utánam. Én süvegemmel intettem néki, midőn hirtelen ő, a kastély s az egész hely eltűnt szemeim elől, s a lovak sebesen vivének le a dombon.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, jul. 29.

Nem írok neked semmit azon öröm felől, melylyel a bátyámat megölelém. Az öröm nékem oly buborék, mely azon pillanatban enyész el, melyben támadott.

Tisztelem a bátyám kegyét irántam, de ő nem érzi, hogy szerfelett gondoskodván fájdalmaimnak enyhítéseken ezen kevés idő alatt is sokat elgyötrött. El akar szórni, s mindég hord magával egy házból más házba. Különben, úgymond, sem én nem békélhetek meg a világgal, sem a világ nem velem. Önként vetem magamat vezérlésének alája: de ah! azok a ti együttléteitek nem nyugtathatják meg annak szívét, a ki hidegen borzad vissza, midőn az örök tolongásban embert keres s vázat lel. Estveli gyülekezeteitekből hányjátok ki a hiúság ürét, az elsőségenkapást, a birtok és születés büszkélkedését s több ezekhez hasonló nyavalyásságaitokat, melyek az arany és gyémánt alól is kitetszenek. Ha ezt nem tészitek, úgy hasztalan minden igyekezet, s annyira mentek, mintha egy vakonszülöttnek, ki előtt az emberi test alkotványa felől hosszasan prédikáltatok, egy-két pillantatig megnyitnátok szemét, s sántáknak és bénáknak csoportjokba vezetnétek. A kit álnokságtok szemessé tevé, azt többé édeskés szóval meg nem fogjátok csalhatni, s inkább hagyjátok magára, hogy a természet szemléltében igya az élesztő poharat. Ha ötlet ez nem vezet vissza a világba, ha ez nem nyitja meg szívét, óh, úgy az örökre zárva marad! úgy neki használhatatlanok a ti csillogó együttléteitek csörmört szül az néki s ásítózást.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, aug. 1.

Soha nem szenvedek többet, mint esténként. Ilyenkor elképzelem, mely kénynyel pihen meg Szentpéteri egésznap ierkálásai után Nincsinek karjai között, s kedveskéjének nyájasságai mennyivel édesebben jutalmazák unalmas fáradságait előljáróinak minden megkülönböztetéseiknél. Akkor megyek, mintha úzóbe vettek volna a fúriák. De akárhová megyek, mindenütt nyakamon vagyok magam magamnak, s mit nyertem a szalado-

zással? – Ha tűz borítja el házadat s mindened hamuvá ég, ha földeidet ellepi az iszap, ha jószágodat az ellenség elrabolja, még gazdag vagy, mert nyitva előtted a világ s legalább nem vagy szív nélkül. De ha szíved oda van, ha annak vagy híjával, öltözzél aranyba, ha nemzetek buknak is meg lábaid előtt, nincs semmi, szegény vagy; szegényebb a koldusnál, ki mindennapi élelmét küszöbről-küszöbre keresi.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, aug. 3.

Egy visszás történet ma sokat hagyva szenvednem. – A bátyám tegnap este kérdést tétete nálam, ha nem lenne e ma kedvem kilovagolni vele; s én elfogadám hívását. Ő nem sokat gondoskodott, melyik utcán ki lakik, én pedig merültebb voltam, mint hogy az olyas eszembe juthasson; s e szerint míg magunkat körültekinténk, a Nincsi ablaka alatt valánk. Eljédtem rajta, kivált azt látván, hogy Nincsi ablakot nyitja s alá tekintett. Kétséges valék ha fölpillantsak-e; de kétségemet elintézte a szív; fölpillantottam, s úgy hittem, hogy elsülyedek, látván hogy Nincsi visszakupá magát, s észrevétlenül elfordula. – Oly rettentő lettem-e én, hogy tőlem neki vissza kell vonulnia? – Jaj nekem ha azzá levék! de jaj, jaj neki is! neki, hogy lelkiismerete vádolja; nekem, hogy őtet szenvedni látom s kebelén nem sírhatom ki bocsánatomat. – Volt egy idő, mikor én kerestem őtet, s olykor ő is keresett engem. És ha csak egy negyedig mulathattam körülte, oh, mi boldog voltam én! S ha sokáig együtt nem lehetünk, s végre a szerencse együvé hozza, mely föloldhatatlan beszédes némaságban ülünk együtt! mely szent vala nekünk minden percze az életnek! S mikor végre mennem kellett, de hevem még tartóztatott nála, fölkapam valamijét, most egy virágot, majd egy fonadékját s azt elébb ajakihoz, orczájához illentém, s megkönnyedni éreztem szívemnek szorongását, hogy volt valami nálam, a mi őhöz ért, a mi az ő lélegzete által megszenteltetett. S íme most – mint változott el most minden! Ha ezelőtt nap keltekor lovat nyergelteték, s átmentem Pestre, és Endrédi fölvertem, s az Orczi kertjébe vevénk magunkat s olvasgattunk; s mikor osztán elütötte a nyolczat, s tudtam, hogy Nincsi már felkölt, s látásom után vár ablakában – ah mint nyargalék Végig Pesten! mint rengett alattam a híd! mint nem bírtam magammal, ha a hídon vagy a vár dombján a szekerek megrekedtek s késnem kellett! S mikor végre a Nincsi utcájára értem, s ő meghallá lovam dobogását, ablakot

nyita, s reggeli kedves pongyolájában lenéze, mint szökött akkor, miért ágaskodott alattam a paripa, hogy a szomszédok is mind az ablakhoz futottak; s ha ilyenkor a tajtékos lórol neki egy jóreggelt fölvettem, s ő azt a legbájosbb mosolygással fogadta, oh! mint feledék akkor mindent! mely nagy valék magam előtt! Gyakran sem a ló, sem az ura nem tudta mint menjen tovább.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, aug. 5.

Borzadás fut végig minden tetememen valamikor óraütést hallok, mert minden negyed közelebb vonz azon rettenetes pillantáshoz, melyben ötöt örökre elvesztem, el kell vesztenem. Így számlál minden perczentést a halálra ítelt; maga előtt látja az élet végét, a hóhérpadot, a kirántott pallost; az élet szeretete reszket benne, s ellenkezésben ön magával azt kívánja, hogy bár ütne hamar az óra, mely véget vet kínjainak. Oh mint állom ki! Gyakorta az a gondolat száll meg, hogy hozzá futok, lábaihoz vetem magamat, s kérni fogom, ne tégye meg a rettenetes lépést. Midőn hevem így elragad, s a birtoka után vágyás minden ereimben annyira forr, hogy csaknem megpattanok, majd ismét szívemet összeszorítja, hogy alig vehetek lélegzetet, s úgy vagyok, mintha az Etna kénköves aknájába kellene fulnom – olykor engem is megszáll az a kívánság, hogy bár itt volna már az irtózatoss percz, hogy esném által kínjaimon! De mikor ismét tágulást enged, mikor megkönnyedve érzem magamat, s elterjed szemem előtt az oltár, s az eltűnt szerelem boldog ideje úgy lobog előttem mint egy hosszan elnyult kies táj – ah! olykor oda ismét előbbi hevületem, elcsüggedve dőlök el, hogy egészen összerogyok, ha a leggyöngébb szellő ér is, ha egy lassú zördület illeti is meg fületem.

Oh Marosi! mely iszonyú est vala ez! A bátyám elhitette magával, hogy nekem most nem tanácsos magamban maradnom, s egy bizonyos házhoz vive, hol két óráig nem hallék egyebet a legüresbb csevegésnél Nincsinek szépsége, cultúrája, nyájassága, jósága, gazdaasszonysága s a holnap nap ragyogó pompája felől. S íme itt végre a csend régen óhajtott órája; de ah, én abból nem meritettem semmi enyhületet! Hasztalan ragyog fölöttem az ég szép boltozatja, elhintve csillagainak számtalan ezredeivel; hasztalan csalogat a legédesbb szendergésbe a szökő kút habjainak ömledése – – Mi ez? – Muzsikát hallok.

Ennek valék még híjával! – a muzsika Nincsinek ablaka alatt volt. Ő félig vetkezve hallgatá fölülről mátkájának szerelemre olvadt oboáját. Elragadtatva közelítő boldogságának előérzései által, nem érté sóhajtozásaimat, melyek egy panaszos hárantsíp szólóját kísérték; nem hallá könyűimnek csöppenéseit, melyek az utca köveire hullottanak. – Te ismeretlen barát, azzal a kesergő furuglyával! Te is szeretted-e őtet? Oh, úgy nekem testvérem vagy! Vagy talán Géniuszom sugdosá neked az elhagyott, kesergő, szerencsétlen szerelem accentjeit, hogy a hitetlen lány szívében, elaltatott egykori érzéseinek életet adjanak ismét. –

A fuvalló istrumentek szólót játszanak, s végre az egész orcheszter egy harsogó chórba csapott. Azt hittem összeroskadok. S midőn vége lett, s elkezdének oszlani, s Nincsi jó éjszakát kiálta le Szentpéterinek, mely az éji csendben úgy hangzott mint egy angyal lassú szózatja, lehetetlen vala megmozdulnom helyemből. Ő veszteg maradt az ablakban, fölpillantott az égre. Posztózatomban vonulva kémtekinteteket vetettem föl reá, s kilestem, melyiket nézi a csillagok közzül, s láttam, épen azt, a mely esküvésünk szent estéjén jött vala föl; tündér dísze egykori boldogságaimnak! Úgy tetszék mintha összeakadának vala tekinteteink; úgy tetszék mintha szép szemei szerelemmel, egykori édes szerelemmel pillantottak volna az enyéimbe. Ezek még azok a kik akkor voltak: az övéi – – Még egyszer pillanték az ablakra. Nincsi nem vala már.

Mostan, Marosi, e kedves képzeléssel feküdt egyes ágyába: utolszor! – Holnap – mely boldogságokat foglal neki magában e szó! De hát nekem Marosi? hát nekem? Mi lesz belőlem? Nem, nem! enyém ő! egyedül enyém! És még is kénytelen leszek látni, hogy karjaim közzül kiragadják! – S ki fogja ezt? Ki fogja ezt merni? – Mihez fogjak? Mit kezdjek?

Virrad, s könnyebben érzem magamat. Mint emelkednek a felhők, mintha őket a Mindenható ujjai vonnák föl. – Inkább inkább világosodik. Pacsirtám már néhány ízben hallatá kedves szózatját; énekel, mert érzi, hogy a természetre világ száll és élet. Hát galambjaim? Máskor a Nincsi ablaka körül lebdestek, mert érzették, hogy enyéimnek lévén, neki is övéik; s ő értette nyögdeléseiket, s buzaszemeket hintegete nekik. De most – ah! ezután ne repüljetez ablakához! szárnyaitoknak csattogása fölrettenthetné Szentpéterinek karjai közzül, s reám emlékeztethetné, eltaszított kedvesére. – Jóltevő reggel, hányan óhajták velem együtt a te följöveteledet! Ime itt vagy, s nekem és sokaknak másoknak talán könnyebbedést hozol. – Már oly világos van, hogy kiláthatom a helyet, hol őtet először láttam. – Mennyi ismeretlen érzés hánykódtatá azóta szívemet! mennyi nem ismert, nem érzett érzést ismer ő, érez ő mostan!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, aug. 9.

Nincsi már asszony. – Tekints körül a teremtésben, és ha tudsz rettenetesbbet, mondd ki, kérlek Istenért, hogy el ne csüggedjek egészen. Haszontalan a kérés! nem lesz te rettenetesbbet, mint a mi alatt lelkem roskadoz. Nem vesztettem-e el mindent? az élet legfentebb boldogságait, kedvemet, nyugalmamat, egészségemet? nem vesztettem-e el Nincsit?

Itt, Marosi, ez ernyőben, hol annyit ülök vele, hol te is annyit ülél velem, hol a hold alkonyló fényében együtt síránk, midőn mellyemen a jövőnek előérzései reszkettenek végig, itt irok meg, és mostan, midőn már nyugodtabb vagyok, mindent tegnapról.

Eltüzesült indulataimnak cseréik alatt mázgolt soraim fessék tenéked mintegy árnyban, miket szenvedék. Még minden ereimben ég a tűz, velőm még minden csontomban össze vagy roncsolva. Ennyit küzdök ömiatta – s mi leve jutalmam? mi léssen jutalmam? – Minden óhajtásom a halál.

Tegnap, midőn a legérzékletlenebb ájulások között rogytam ágyamba, ez volt egyetlen gondolatom, melyet még teheték: bár soha fel ne ébredjek többé! A halál ölelése nekem szintoly kedves fogott volna lenni, mint egykor a Nincsié; én azt úgy fogadtam volna jutalom gyanánt, mint az állhata-tos, lángoló szerelmesnek az a tántorodásból eszméletre térő leány keze; s ah ezen óhajtásom sem láthata teljesedést. Szervedéseimnek egész mértéke még meg nem tölt; ma midőn felköltem, s a jövő elshuhant szemeim előtt, mint egy vészthozó felleg, érzettem azt, s – Isten! te látád könyűimet. Szívem minden derülő felhőcskének emelkedésével megkönnyebbüle. Mihelyt annyira megvilágosodék, hogy gyertya nélkül látni lehetett, vevém kalapomat, s megmászta a Gellérthegyet, hogy a kelő nap pompáját láthassam. Eléggé korán juték fel tetejére, s eltikkadva s csaknem lélektelenül nyultam el a harmatos hideg fűven. Gyönyörű nagy látvány! mint nyúla el végig a széles harsogó folyam a fátyolforma köd, s mint borította el Pestet, hogy belőle csak a tornyok látszotanak ki. Némán feküdt körültem minden, s élet nélkül tetszett lenni, egy lassu tavaszi szellőn kívül, mely a szőlők felől nyögve suhogott: de minekutána a királyi napnak felkelésével élet és szellem ömle ki mindenre, miként fogtak a madarak sok seregei a szőlők között, s alattam a szirt repedéseiben a fecskék reggeli dalaikhoz, s új színre költ minden a legutolsó fűszálig. A megújuló természet csudálása két óráig tartott ottan a legboldogabb andalgásban, de végre ideje vala visszatérnem, mert megígértem vala a bátyámnak, hogy nála töltöm a reggelt. – Fájt nékem látni, hogy ez a jó em-

ber mit szenved miattam, s érteni, hogy kimenésemet megtudván, gondokba sülyede, nehogy erőszakos halállal vessek véget szenvedéseimnek. Nem, barátom! míg csontjaimban lesz annyi erő, hogy a reámrakott teher alatt darabos úton előbb tovább vánszoroghatok, míg agyamban marad valami eszmélet, addig tölem az effélét nem rettegthetitek. – Klárid már a bátyámnál vala midőn beléptem, s nem bírt elég erővel rámpillantani, félvén, hogy nem fogja elfojthatni könnyűit. A bátyám is úgy teve, mintha meg nem sejtette volna szenvedéseimet s fogatni parancsolt, s kivitt magával oly tájakra, hol sok esztendőök óta nem valék; azt itélvén, és igen bölcsen, hogy első ifjúságom boldog emlékezete, mely e vad helyekben lebeg, legtöbb erővel bírhat, fájdalmimat, ha csak perczekig is, szétozslathatni.

Erőm annyira elfogyott vala, hogy mindjárt ebéd után kénytelen valék ágyba vetni magamat; s oly ólomalvás lepe meg, hogy ha bátyám fel nem keltetett volna, elalvám vala az esketést. Klári az ő Lolottjával méne, a Lolott szekerén, én pedig a bátyámén a bátyámmal. Csaknem későbbben jelenénk meg mint illet, s elijedék, midőn a Nincsi utcájába érvén, oly sűrűn összetódult sokaságot lelénk a ház körül, melyen alig lehele baj nélkül a házig érne. Kiszállván itt a szekérből, jusson eszedbe, mondá a bátyám, hogy örökösem, egyetlen vigasztalásom, s öregségemnek gyámola vagy. Megcsókolám kezeit, s szememből egy forró csepp hullott a megcsókoló kézre.

Szentpéteri a grádicson várt. Kiterjesztett karral jöve felém, s a legeleveneobb örvendés tüze, mely minden érben lángolva égett a arczát ellepé, áthatott reám. Elborzadtam látására, de magamhoz térvén legottan, megölelém ötöt tettetés nélkül, szíves kívánásaival mind annak, a mit őnmaga óhajtott, s az ő karjain értem a szála ajtajáig, melynek szárnyai egyszerre rántattanak félre előttem, Marosi! oh miért nem nyele el engem a föld azon látás alatt, mely itten vára! – Nincsi a szála közepén, fehér öltözetben, violakék bodrokkal, s hosszú fekete haját virág és gyöngykötélékekbe aggatva – s megette az esketés oltára, mely már várá áldozatját! Szerencsém, hogy kevés pillantatokkal azelőtt hogy felléptem, mások érkeztek volt, kik még beszédben valának vele. E szerint időm maradt magamat összeszedni, s megszokott szemekkel nézem most ötöt, az angyalszépségűt. Üdvözlésem egyszerű volt s rövid, de meleg. Hála tenéked, nagy Isten, hogy azt hamisság és neheztelés nélkül mondhattam; hogy feledhetém kínjaimat, melyekkel elgyötre, s szerencsését való részvétellel nézhetém. Szülei kik soromban valának, és a kiket tornai utam óta még nem láték, nem tudták, miként közelítsenek felém. Látták képemen a bánatot és epedést, melybe engemet az ő alacsonyságok sülyeszte, s a szerint, hogy a vétkes lelkiismeret félénkséggé, hunyászkodássá, csapodár-

sággá szokott változni, alkalmam vala látnom, mint igyekeztek előttem elfedni azon szemrehányásokat, melyekkel őket a lelkiismeret verdesé. Egy csoport vendég kiszabadíta kezeik közül. Unalmamban, sőt minek titkoljam? elkeseredve az egész emberi nemzet ellen, egy barátommal a legbelsőbb szobába mentem által, hol Nincsivel annyi boldog órákat töltöttem. A hely elevenebbé festé előmbe itten élt boldogságaimnak képeit. Benne nem nézém többé a Szentpéteri jegyesét, hanem azt a csapodár szerelmes leányt, a ki midőn a táncz után itt megpihentem, homlokomról le-letörölgette az izzadás cseppjeit, karját általvetette vállamon, megcsókolt; a kit én ilyenkor eltölt habzó szívemre szoktam vala szorítani, s ölelései közben a világot minden boldogságaival, minden kincseivel s ragyogásával semminek állítottam. Kérdém magamat, ha ez emlékezetek valóság voltak-e vagy álom; és minél hatalmasabban ragada meg a bizonyosság, hogy az álom nem volt, annál mélyebben sülyedék el eltűnt örömeimnek szemléletekben. – Azalatt minden hivatalosak fel valának gyülekezve, s egyedül én valék, a ki nem találtatott, én, kinek a menyasszonyt oltár elébe kellett vezetnem! Szentpéteri akada reám. Jer, barátom, mondá oly indulatosan esdeklő hangon, hogy beléborzadás futa végig minden teteimeimen; tégy a legboldogabb halandóvá a nap alatt! Elfojtám a kint, s követtem a boldogot. Belépvén a szalába, s látván, hogy nemtaláltatásom zsi bongást okoz, meg nem tudék mozdulni helyemből, míg Endrédi intve nem tekinte reám. Bátorrá lesz a leggyávább is, midőn az erősebbet, a ki neki barátja, maga mellett szemléli. Érzetem én, hogy Endrédi rajtam nem segíthet, de intése s jelenléte annyira megbátorított, hogy elég eltökéléssem s erőm vala nyugodt képpel s elmével lépni Nincsi felé, megfogám karját, s oltár elébe állítám. Nekem vele általellent mutaták ki a helyet. Szívem nagy érütésekkel vert. Endrédi a fortepiano-orgona mellé üle, s azt az éneket játszá, melyet két énekes énekelt. A chorál előtt szabad ömlengést engede phantasiejének; eleinte oly lassan, oly epedve, továbbá oly erővel, oly való kinyomással, hogy észrevétlen lelkem is erőt kapott. Ennek, egyedül ennek köszönöm, hogy az esketés czeremoniája alatt csendesnek tetszhető elmével állék közöttök. Nincsi az ének utolsó stróphájáig mélyen el vala merülve, de ekkor egyszerre omlottak könyei. Azt hinni, hogy ezek érettem folytak, nem valék eléggé hiu, de mégis nagyon meg valék illetve, a kétszer-háromszor lankadni kezdettem, kivált, midőn a pap e rettenetes szókat mondá: Amit Isten összekötött, azt ember el ne tépje. – Vége lévén a czeremoniának, midőn mindenek az uj pár felé tolakodtanak, alkalmasan bírván magammal, én is feléjük menék. Nincsi épen gyönyörű könyűit szárasztotta fel. Bár ezek legyenek az utolsó könyűk, melyeket nagysádnak szemeiből fájdalmas érzés fog kifacsarni! mondám. Hevült képzelésem csalt-e meg, vagy talán valóság volt a mit

láttam, nem tudom, s szorosán vizsgálni nem akarom: azt tudom, hogy e szép szemekről egy tekintet repüle reám, mely lelkemnek minden csendét örökre előlte volna, ha azt csak most veszthettem volna el. A vacsoránál Endrédi mellett fogtam helyet, jó távol Nincsitől. Megszállott a szesz borral ölni el bánatomat, de Endrédi nem engedte, s nem volt senki az asztalnál, a ki szenvedéseimet megsejthette volna. – Vacsora után Szentpéteri kért, hogy a tánczot nyissam meg a menyasszonynyal, s teljesítettem kérését. Elkeményedett szívvel, de tántorogva léptem Nincsihez, s kiállék vele az első helyre. A menüet első lépései alatt már alig bírtam magamat; midőn pedig elválánk, s Nincsi, elöntve minden kecsccsel, melyeket a mai nap örömei még neveltek, de titkolni óhajtott háborodással, előttem és melletttem el-elsuhinta, midőn szép ujjairól a jegygyémánt rám lövelle, annyira összeháborodám, hogy egy taktot sem tudtam tenni, sőt azt is feledém, ha jobbra kell-e mennem, vagy balra. A nézők közt suttogások támadtanak, s Nincsi, a ki látá, hogy reszketek, sietve véget érni. Színletem, hogy egészségem nem engedi, hogy tovább tánczoljak, s a végszobába vonám magamat, honnan kiláthaték a tánczolók közé, s ott nekieresztém magamat az eltaposott szerelem s megcsalt remény kifakadásainak. Endrédi látta mit szenvedek, s nem távozott el mellőlem; s most annyira köszönöm alkalmatlan barátságát, a mennyire az által magamat akkor bántva, ingerelve érzém.

Közel éjfélig e kínos állapotban valék, s Endrédi reá veve, hogy innánk puncsot, mely nekem kedvet fogna adni és erőt. Az ital annyira feléleszté szellememet, hogy egyszerre derült elmével lépheték a tánczolók közé, s most az önte másokba is vígasságot, a ki kevéssel elébb a közörömet el látszott fojtani akarni. A muzsika contredanszt szólaltata meg. Lelkemben egykori és hányszori boldogságaimnak emlékezete támada fel. Helyet fogék a tánczolók közt. Nincsinek ábrája ragyogott az örömtől, s oh mely könnyűséggel, melyetén kedves siklásokkal, repüle végig a tánczolók sora-in! Ki valék forgatva magamból, s az elöltnek gondolt szerelem ismét magas lángokban ége keblemben. Ezen pillantatban engemet ére a tour, hogy Nincsivel alulról felig jöjek, s midőn ott el kellett vala eresztenem ujjait, hogy ő jobbra, én balra essünk, eltüzesedésemben oly erővel találám tartani, hogy el nem fordulhatott. Egy parancsoló neheztelő tekintetet vete reám. – Bocsánatot! kiálték, s szemeim ázva voltak. Midőn a tour ismét reánk jöve, oly tágan nyújtám neki kezemet, hogy bátran, rettegés nélkül fogadható el, s szerencsére a contredansznak vége vala. Négy felé széledni kezdének a vendégek, Szentpéteri intett, hogy álljon elő szekere. Reszketett minden tetemem. Nincsi azon öltözetben, melylyel már indult a szekér felé, tére hozzám bucsúzni. Ez oly véletlen történt, hogy sikoltva rogytam lábaihoz. Endrédi beszélé mit csináltak velem, mert én nem em-

lékezem továbbra, s hogy Nincsi betegeskedésimnek s az erőltetett tántznak tulajdonítá elgyengülésemet, s hogy egy szobába vitete által, s maga is igyekezett életre hozni. Látván, hogy eszmélni kezdek, jónak látta elveszni a tolongók között; és így csak Szentpéterinek és Endrédiének köszöném a segédet. Endrédire támaszkodva lemenék a grádicson, s épen azon pillanatban érek annak fordulójára, midőn Szentpéteri szeke- rébe emelte zsákmányát, s vele repülve ment. Én is hazajövök. De mint jövök haza, mint fektetének le, arról nem emlékezem. Vas alvás szálla reám, s adta volna, a ki teremtett, hogy az volt volna az utolsó! Ott jobb élet van! ott bennünket boldogabb lak vár! Mint szélesedik szívem ezen odavágyással! mint olvadnak minden kívánságaim, melyeknek kevéssel ezelőtt Nincsi vala egyetlen tárgyak, most, midőn ő éntőlem örökre el va- gyon véve, azon szíves, azon nyugtalan kívánsággá, hogy halhassak meg! hogy kínjaimból te oldozz fel, halál! te feloldó, megkönnyítő! – Oh Nincsi! Nincsi!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, aug. 12.

Vannak pillantatok, melyekben a leggondosabb vigyázat nélkül nem le- hetsz ura magadnak. Ha pedig a körülmények veszedelmes pontba ütőd- nek, hájg által bár csak egy hajszálnyit, s oda vagy örökre. Ily pillantatot ada nékem próbául a gondviselés, s megbukám. Elragadtatva a legtüze- sebb indulattól, részeg hevemben elvesztém bizodalmamat hozzá, s azt véltem, hogy én, a ki egy-két ízben magam is kisegélém magamat, min- den árnak ellent fogok állhatni. Ezen magamelhívésével, ezen erőmbe vetett kevély bizakodással fogadám el a Nincsi szüleinek meghívásokat egy bálra. Megjelentem, s ez az elmenetel gyilkosom leve. Azt az elcsendesült tüzet, azt a szentelt gyönyör elcsendesült tüzét, mely most epedve s titkosan lángolt Nincsinek szemeiben, azt a – minek nevezzem? – azt a leányok viseleteket, mely nekik annyi bájt ad menyegzőjük napja után – nem tudtam azt kiállani; azt a kisugárzását a leghevesebb, legbol- dogabb érzéseknek, mely neki minden kecséből hatott által reám. Le akarék roskadni az elviselhetetlen súly alatt. Nem bírván tovább magam- mal az örülésig tánczolk. Szentpéteriné már nem cselekvé a mit Nincsi cselekedni kevés órával ezelőtt nem átalott; nem tartóztatá az esztelen

ifjat; Endrédi nem vala jelen, mások reá nem ügyeltek, s – lásd e szilke vért előttem – ez annak következése.

Ágyban vagyok, erő nélkül; s ez okozza, hogy idegen kéz írja e levelet. A bátyám nem lel vigasztalást, s ha látnád, mit szenved Klári!

Siess elvinni ötöt! neki ártására lehet, hogy szüntelen körültem van. – Orvosaim nagy tudománnyal s széles, hosszas, bő beszéddel mutogatják, hogy ez nem halálos, hogy csak szavokat fogadjam, még ki fogok gyógyulhatni. Vigasztald tehát magadat, barátom, ha ebben vigasztalásodat lelheted. Én – készen vagyok.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, sept. 7.

Magamhoz kezdek térni, de felette lassu lépésekkel, felette nehezen. Enyryit neked már magam is írhatok. Ne kérdd mint vagyon szívem. Kérdd a kinek egy órában minden öröme, reménye, kinézései füstté lettenek, mint van ő, s tudni fogod, mint vagyok.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, sept. 15.

Klári ritkán távozik el ágyam mellől. Ki akarja élni velem magát, azt mondja, mert még történhetne, hogy egymást látni sok ideig nem fogjuk. – Tudakoztam mit vél, meddig nem. Ha úrad el talál mulni, felele, megeshetnék, hogy fél esztendeig sem; mert Erdélynek széléről jönni Budára, nem könnyű, egészséged pedig neked nem engedi, hogy te jöjj hozzánk. – Jobban tudom én mint ő, meddig nem; de megszomorítani kegyetlenség volt volna. Midőn hosszasan ül mellettem, s szánva néz, miként fogyasztott meg a betegség, s nem bír magával; s eldőli mellettem, s testvérenek nyomorúságát vánkosaimon sirja ki, olyankor gyakran megkörnyékez a rettegés, hogy lelkében végre felébred annak sejtése, hogy egymást csak túl a síron látjuk meg. Ilyenkor fel akarom vidítgatni s felőled szólok vele, s azon boldogságokról, melyek őreá a te karjaid közt várnak. De e kép fes-

tegetései által magamnak veszedelmes mérget készítek, mert, ha elgondolom, hogy én is élhettem volna e boldogsággal, s hogy te, ő, Nincsi és én, mely szép napokat élheténk vala a bátyámnál; ilyenkor elmerülvén képzeleteim között, küzdenem kell, hogy Klárral ki ne találtsam, mi fogrog lelkemben, s sírásaim az ő sírásait ne igazolják.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, okt. 5.

Halálnak érzései lepnek el bennünket, midőn azoktól maradunk el, a kikkel szoros egyességben éltünk. Mióta a bátyám és a te Klárid elhagytak, oly puszta előttem a ház, hogy magamat alig lelem benne; minden szögben érzem hűjokat. Nem tűröm ki sokáig; útnak indulok – egyszer végre csak illő. S azok az orvosok! – Oh! tudom én mely keveset ér segédök, mily keveset árthat tilalmok.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, okt. 12.

Eddig Ságbon vagy, s öleled mindkettejököt, s a szerelem legtisztább forrásából örömet és boldogságokat iszol. Én pedig elzárva ülök azon helyt, mely annyi irtóztató emlékezetekkel kínoz.

Még egyszerűen többet nem voltam kinn. Kibeszélhetetlen rettegések közt kocsiztam ki, s kevésbe mult, hogy korán próbámért meg nem lakoltam. – Ha Nincsi most látna! ha látná mint viselem képemen az ő állhatatlansága következéseit! El fogna tőlem borzadni. És mégis sokért nem akarnám, hogy miattam egy bús órája legyen. – Nincsi, Nincsi? a te neved még mindig kimondhatatlan szerelemmel tölti el szívemet. – Elengedek neked minden kint, minden bántást e szerelem kedvéért, mert ez nekem így is boldogságom.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, okt. 28.

Ezer áldás, ezer szerencse összekelésekre! szent nekem ez a nap reátok nézve és magamra. – Ma éjjel, midőn álmod az elmúltak emlékezetébe szenderített, Nincsi, mint egy angyal, megjelent előttem. Nekem nyújtá jobbját, s esküdt, hogy örökre enyém léssen. S íme, te kedves, még kevés napot ide alatt, hogy e földi virág letöretessék, meghervadjon, elhaljon, s enyém, enyém léssesz te, az új szép virág, a jobb hajlékokban! – Mely pillantat, ha majd menyei karjaival általfog, s édes lehellete vérző minden sebeimet begyógyítja, s a megdicsőült, gyötrelmeimnek feledésére, megmeríti a Lethéből poharát, s nekem nyújtja!

Klárím! szeresd férjedet; légy hív iránta mindenben; légy oly jó, mint mindig valál. Oh ott, ama jobb életben, emlékezhetnünk az itt élt boldog óráinkra – mely kinézés az! Te pedig, barátom, – de minek mondjam én azt neked? neked, kivel, midőn a Duna szélén együtt sétálánk, s a víznek sebes mentében az élet sebes futását látánk ábrázolva, oly gyakran mondogatánk egymásnak, mely fontos pillantása az emberi életnek a halál, s miként eshetik, midőn a ködbe borult jövőnk előttünk, a múlt pedig hátunk megett elterjed, s mely bátorító gondolat, midőn látjuk, hogy meghaladott útunkat semmi akarva tett rossz cselekedetnek, semmi megölt, megpiszkolt, segéd nélkül hagyott ártatlanságnak mocska nem fertőzteti: az a hév, melylyel olyankor szólánk, azok a könnyűk, melyek olyankor elfutották szemeinket, nekünk azt a biztatást nyújtják, hogy egykor csendesen süllyedünk a halál hideg karjai közé. Oh, hogy az a tied még távol legyen, és hogy Kláriddal összefonva gyönyörűségek közt mehess végig hosszú útadon!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, nov. 4.

Tegnap nálam vala a Nincsi bátyja. A szeretetre oly igen méltó öregnek könyűi, s némely emlékezet, mely lelkemben az ő meglátására új leve, elrontották éjemet, s most sokkal rosszabbul vagyok, mint jó idő óta valék

– egy idegen éghajlat alá vitt palánt, melynek a legszelídebb fuvalat is árt s hervadást okoz.

Plántálj csemetét, barátom, öntözzed, ápoljad, hogy nevedekjék, s virulmányra fakadjon, mikor én kihalandok. Az immár nincsen messze. A mi közanyánk, a föld, megnyitja kebelét, hogy engem abba befogadjon. Véretem már ezer atóm szomján várja, hogy belőle új élet serkedezzen. Oh, ha azon virágokat, melyek sírom felett fognak teremni, a szeretett leány szedegetné! Nincsinek mellyén ők elevenebb színnel, édesebb illattal ragyognának. S ha csüggő fővel hervadnának az ő mellyén, s kisdede parányi kezeivel játszanék velök, a hite szegett talán azt fogná mondani a gyermeknek: Ártatlan! s te örülsz nekik? reszkess; annak vérével híztak, a ki engem szeretett s miattam hala meg. – Oh barátom, ha látnád, mint gyötörnek engem halálig ezek a képzelmenyek! – Orvosom egy hosszú írást hagyta asztalomon, s biztatott, hogy ha magamat rendeléseimhez szabandom, nem sokára egészségem teljesen helyre fog állani. Helyreállani? kérdém, s az ég felé pillantottam. Ment, s búcsúja alatt érzékeny könnyű reszkete szemében. Így szalad előlem minden, valakinek mellyében emberi szív ver, hogy szánakozásra olvadt tekinteteiben, hogy elfojtani akart könnyűben nyomorúságom nagy voltát meg ne lássam. Ennekelőtte szerettek a gyermekek, most elborzadva futnak látásom elől. – Ártatlan lelkek, s ti érzitek, hogy meg vagyok érelve a halálnak? Hah! mint hörbölöm fel e gondolatot mint életnek italát! s mint mosolygok neki, mint-ha a megint hív Nincsi egy szép tavaszeste nyujtaná kezét jobbjomnak! – Ma reggel, egy álmatlanul töltött éj után, bágyadt álomba szendergettem, s arra ébredék fel, midőn ablakom alatt egy fiatal leány koporsóját vivék temetőbe. Sokáig néztem a sereget, mely azt kísérte. A zölddel bevont koporsón egy koszoru virított. Boldog, boldog gyermek! kiáltám, s a hang lehallatszék, úgy, hogy némelyek felpillantottak s tudni kívánták, honnan jött az. Korán fonnyada el a szép rózsa, s hiteszegett kezeknek nem lehet az szélylyelfoszlatni! – Követni fogod őtet, kiálta belőlem egy belszózat; s a gyengeség miatt, mely megujult hatalommal rohana reám, kénytelen valék ágyba menni – s álomban Nincsit látám, hogy magányába zárkozva siratá a megholtat, kit ő öle meg.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, febr. 6.

Hosszas betegeskedéseim után annyira magamhoz tértem, hogy nem sokára teljesíthetni fogom a mit régen szándékozom – itt hagyom Budát. Nincsit – ah! nem Nincsit többé, hanem Szentpéterinét! mindennap látni, s nemsokára mint anyát látni, nem – arra nincs elég erőm. Engedjete meg, ti, kiknek jusotok vagyon kívánhatni ittmaradásomat.

Házam nekem még soha nem vala kedvesebb mint most, midőn el akarom hagyni. Vegyétek azt ajándécul tőlem, de oly kötés, alatt, hogy míg én élek, sem el nem adjátok, sem belé idegent nem szállítatok. Nem nézhetném, hogy annyi boldogságaimnak, örömeimnek, szenvedéseimnek helye érdemetlen lakók által profanáltatik. Leginkább azt a kiseded szobát szerettem most, melyben mint gyermek laktam vala. Ha benne mulatok, elevebben lep meg egykori gondatlan s boldog korom emlékezete. – Szenvetés és öröm, ők összefonva járnak mindenütt. – A gyermeki kor, ha ő e valóban a legboldogabb szaka életünknek? Ezt kérdem gyakorta, s látom, hogy az emberek e pontban is épen úgy csalják magokat, mint mindenben egyébben. Ha legény korodban volnának gyermeki gondjaid, igen is, úgy velők könnyen bánhatnál. De egészen másként vagyon a dolog: a gyermeki gondokhoz, szükségekhez, gyermeki erő vagyon adva. – Minden kornak tulajdon gondja és bánatja s tulajdon örömei vannak, s ha gyermek vagy, egy leomlott kártyavár úgy elkedvetlenít, mint megcsalatkozott reményeid érettebb esztendeidben. – Ha a gyermeki évnek van valamely elsősége, úgy azt nevezem annak, hogy ez kényére éli a jelenvalót s nem aggódik a jövődön.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, márcz. 8.

Egy fölötte kedvetlen szakmányon estem által. Azalatt míg betegen fekvém, sokan méltóztattak gondban lenni egészségem iránt, noha velem semminemű szövetkezésben nem állottak, s csaknem az alkalmatlanságig tudakoztatták mint vagyok. Tudni kell, hogy az effélék mint mennek azoknál, a kik azt hiszik, hogy tőlök minden kegyelem; elküldenek látatni, de

midőn a cseléd a hírt meghozza, azt nekik, a mint mondják magok, oda engedik; s így világos, hogy a mit részvétnek kívánnak nézettetni, nem egyéb hiúságnál. A hideg városiság hasonló jutalmat érdemel, s hogy gorbának ne tartathassam – a hálátlanság itt szóban nem foroghat – megtevém köszönő látogatásaimat, de úgy ejtvén, hogy az ilyeneknél egy hátrahagyott czédula pótolja ki személyemet. Characteremben fekszik, s akarom, hogy fekszik, az illetén bohókat épen oly hidegen tekinteni s nevetni, mint a hogyan a jókat forrón szeretem; s képzelhetd miként járok némely képzelt barátomnál föllépvén, midőn egy meleg kézszorítás akará festeni szíves hálámat, az nekem egy lelketlen fagyos mosolygással s eszmélet nélkül elmondott formulával felelt. Alig vártam, hogy sarkomon megfordulhassak, s a lárvák közül kiszabadulván, ismét emberek közzé léphessek.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, márcz. 14.

Engedek Endrédim unszolásának; általláttam, hogy Budáról nem távozhatom el úgy, hogy Szentpéterinek még egyszer ne legyek látogatására, ki feleségestül gyöngékedésem alatt sokszor volt nálam, de a mit Endrédi velem mindig nem is tudatott, félvén, hogy az nekem árthat, és akik minden kigondolhatókban igyekeztek szenvedéseimet enyhíteni. Ugyan ezt hallom Nincsinek szüléi felől is. Oh Marosi! hogyan fogom kiállani látásokat? Reszketek.

Megjövék tőlök. Szentpéteri kiment volt, Nincsije pedig, a mint cselédjei mondják, gyöngékedik s ágyban van. Eljöttem tehát a nélkül, hogy egyikét vagy másikat láttam volna.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, márcz. 15.

Szentpéteri nálam volt, s kért, nagyon kért, hogy vele együtt menjek hozzá; felesége ugyan ágyban vagyok, de bízik, hogy azon föl nem akadok, s meg nem fosztom azon örömtől, hogy még láthasson elindulásom előtt; ha az ágyból kikelhetne, úgy mond, maga fogott volna hozzám jőni. Kereken megtagadám neki a kérést. Én Nincsit többé meg nem látom; erőre vagyok szükségem, s ezt az ő meglátása össze fogott volna rontani. Érzetem én, mely örömtől foszta meg makacsságom: ez vala azon egy pillantása hátra való egész életemnek, melyben az illendőségnek megsértése nélkül fájdalomimat mellyén sírhattam volna; de kénytelen valék tenni a mit tettem. Akár szerelmet láttam volna szemeiben, akár meghidegülést, szívemben új fulánk fogott volna lenni mind ez, mind az.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, april 9.

Ne csinálj nekem abból vétket, hogy a Nincsi képét kicsinyben hagyám festeni, minthogy az olajfestést útamra bajosan vihettam volna, s legyen gondod, hogy ez a kép együtt szálljon sírba velem. Ne mondd, hogy ez a kép csak ingerli gyötrelmeimet. Szólj ha a te Klárid meghalna, elvetnéd e képét, mivel egyike vagy másika a bölcseknek azt mondaná, hogy az sebedbe mérget önt? S Nincsi nem megholt e nekem?

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Buda, april 25.

Tegnap az öreg Surányinál kelle vacsorálnom. – Nagy vigasztalás nekem látni, hogy némely jók ily érzékenyül szánnak. – Az öreg gondosan eltávoztata mindent, a mi bennünket Nincsiire emlékeztethetett volna; de rettegtem a búcsút, s azt sokára húztam. Kalapomhoz nyúlván, sírni

kezdénk mindketten, s nehéz volna megmondanom, melyikünk kezdette. Öcsém, monda mellyéhez szorítván, elfojtott zokogással, én tőled nehezen maradok el, s még nehezebben fognék – ekkor levonta süvegét s ősz hajához nyult – ha ez nem biztatna, hogy egymás nélkül nem leszünk sokáig. Ez a szíves, való kifejezés s az a forró kézszorítás, melylyel ezt mondotta, elnémítottak. Karjai közzé vetém magamat, s ott sírtam ki sűrű könnyűimet, s szaladtam. – A ház kapujánál valamely láthatlan erő kapa meg; még egyszer akarám venni tőle búcsúmat, s visszatértem. De Marosi, egy látás, mely tiszteletet támasztott volna még az angyalokban is, elakasztja; némán néztem sokáig, s a nélkül, hogy ő engem látott volna, eljövék. A szoba közepén állott, levont süveggel, összefogott tenyérrel, égre szegzett szemekkel, – éretem könyörgött s oh! mely gondolat ez, oh Marosi!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Dorog, május 4.

Az vala ám a keserves pillantás, midőn a szekér már készen várt, s én még egyszer végig mentem a szobákon, s mindent oly pusztán, az ablakokat mind nyitva láttam, s elgondolám, hogy őket most mindjárt be fogják tenni, s ki tudja, ki nyitja meg. Többé benne nem lakol! nem többé soha! soha! Elborzadtam, s mentem. – Az a szép remény, hogy e szobákban valaha boldog napokat fogok tölthetni Nincsimnek karjai közt; hogy valaha, ha majd kifáradva hivatalomnak dolgaiban azon örömmel vetem magamat neki, a szeretettnek karjai közzé, hogy nem éltem haszontalan, s amott egy ügyefogyottat védettem, itt egy elakadott érdemet elősegéltem, egy gonoszt visszatoltam, – ah Marosi! hová levének mind azok a ragyogó kilátások? – Oda minden! minden! és örökre!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Pozsony, máj. 14.

Mikor az ő emlékezete kísér ágyamba, s elképzelem, mely boldog fogék lehetni, ha enyém lehetett volna ő, ő, a kedves! s így egyik szendergés a másiknak tol karjai közzé – s mikor így azt álmodozom, hogy egészséges vagyok, hogy ő nekem hitvesem, – oh ilyenkor fölsikoltozom örömemben, hogy álmom elfut sikoltásomra. S midőn csak most látom, hogy boldogságom álom vala, s boldogtalanságomnak érezése gyilkosan rohan az ál boldogság helyébe reám – oh hallgass meg akkor, te, a ki e mély gyötrelmet látod! hallgass meg! ölj meg!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Pozsony, máj. 16.

Jaj nekem, hogy az a boldogság, hogy az az öröm, melyet nekem ő csinált, úgy futa el mint a sebes Duna vize, mely elfut és soha vissza nem tér! Csak egy, csak egy csepp a te enyhületéidből, Mindenható! csak egy kézszorítást tőle! – De mire kell ez a véget soha nem található kívánság? – S ha előjönne is, ha tőle megnyernéd is azt a kézszorítást, melyet ennyire óhajtasz, ha ezt mondaná is: Látom, mely nyomorulttá tevélek, s ezzel visszatérne Szentpéterijének karjai közzé. – Igen is; az enyhítő balzsamcsepp volna, de tüzes aczélra. – Marosi! mely boldogtalan az ember ez érzéssel, mely nélkül nem volna jobb mint a marha! – Vaktában tolongunk a lehető és a való között, s ön magunkban hordjuk a veszélyes ellenséget, mely minden örömeinket elöli!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Bécs, máj. 20.

Itt vagyok; s óráimat a Belvederben töltöm és a művészek dolgozóiban. – Az is haszontalan! A boldog szerelem megnyitja a szívet mind annak ére-

zésére a mi szép, a mi a nagy; a szerencsétlen azt összehúzza. – Hová levének az idők mikoron engem a Corregio szép lója magamon kívül ragadott, úgy hogy szemem előtt eltűne a világ minden boldogságaival és bolondságaival! a midőn a vatikáni Apoll, s a szép Antinousz, a Medicsiszek Vénusza és mennyei kis Psyche a lepével, úgy elfogtak, hogy másoknak kelle emlékeztetni, hogy már ideje mennem. – Öröm és bánat, kedv és gyönyörködés, mind csak eseményeknek műve; s értsd a művész kifejezését! – egy ölelésnek gyümölcse.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Bécs, máj. 28.

Tanácsod ingerlené fájdalmamat s elkeseríthetne ellened, ha nem látnám, hogy azt a legszívesebb szánakozás, a leghűbb barátság sugallotta. Megengedj, hogy el nem fogadhatom. Annak kívánása, hogy engemet szerencsésnek láthass, tégedet igazságtalanná teve.

Teréz engem szeret, mondod: s én az ő birtokában boldog leendek. Úgy van, kedves barátom! ő irántam érez, s én Nincsin kívül nem találtam senkit, a kit szerethetnék, a ki hajlandóságomat inkább érdemlené. Characterben ő még felülhaladja Nincsit; de épen e két tekintet elég ok arra, hogy birtoka után ne vágyjak. A ki annyi érdemmel bír, mint Teréz, osztatlan szívet kívánhat. Mely hasonlatlan volna a mi egyességünk! Ő nekem a maga teljes gazdag szívét, ifjúságot s a szépségnek minden kecséit hozná; de hát én? nem semmit azon bizonytalan reménynél, hogy tiszteletem, szíves forró tiszteletem, idővel talán szeretetté fogna válhatni. Elhallgatom a mit beteg állapotom mondhatna; értsd meg, s vedd a mondottakhoz, hogy nekem alig van egy csöndes pillantatom, idegeim a rettenetes szenvedések által meg vannak rontva, s kedvetlenségem igen is gyakran föl nem derülhető komorsággá sülyedez. Oda van az egykori szélléségem, s annak helyébe most hajthatatlan fejesség, makacsság lépett. S ha mind ez nem volna is, előttem a képe mi voltam egykor, s most szerencsétlen vagyok. Ha ezekre azt mondanád, hogy Teréz engemet ismer, hogy tudja milyen vagyok; ezt kérdeném tőled: Ha látnád, hogy a gyermek késhez nyúl, elégnek tartanád e megszóllítani? vagy elkapnád előle akár mint fityogna? S elménk mikor hasonlít inkább a gyermeki korhoz, mint midőn szeretünk?

Hagyd el tanácsaidat, kedves! Elmult az idő, melyben nekem szabad volt reménylenem, hogy egy szeretetre méltó leány birtoka szerencsésé tehet engem és őtet az enyém. Egy zivatar korán felhozá reám az ősz. Hagyj engem! Én már fonnyadok. A ki engem élni s szenvedni hagyta, meghallgatá kiáltásomat. Intésére előállott a halál, s kijegyzett azoknak jegyekkel, kik közel vannak a megszabaduláshoz, s arczomról letörlé az egészség és ifjúság színét.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Bécs, jun, 3.

Ez órában veszem a hírt, mely téged is elrettente, mint engemet, s ez órában indulok Sággra. Oh, ha a szegény bátyámat már életben nem lelem, s azon édes örömtől is megfosztatom, hogy neki az ő sok kegyét, részvétét, szeretetét, barátságát meghálálhassam. – Jer te is, késedelem nélkül.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Ipolyság, jun. 8.

Most csak azt, hogy a bátyámat életben lelém. Nagyon el vagyon gyöngülve; s mind az orvos mind én is attól rettegünk, hogy a szél, mely bal részét megsújtotta, egy újabb csapást adhat neki, s eloltja életét.

Oly tikkadtan, oly elerőtlenedve érkezém ide ma reggel, hogy másnak karjára vala szükségem, midőn neki elébe léptem. Kibeszélhetetlen az az elgyöngülés, melylyel én néztem őtet, s ő viszont engemet. Lassadán meggyűltek könnyűi, s mind a mit mondhatott, e két jelentős szóból álla: Szegény öcsém! – Láttam, hogy ez az ellágyulás neki ártalmas, s oly szín alatt, hogy álomra vala szükségem, engedelmet kértem tőle ágyba mehetni.

Mihelyt a húgomat magára hagyhatod, kérlek, siess ezt a tiszteletünkre méltó öreget jelenléted által megvigasztalni. Csókold őtet nevében, őtet, s a kedves most szülöttet!

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Ipolyságh, jun. 12.

Megtörtént a mitől rettegék: a bátyám nincs többé. Egy másodszeri kemény csapás egyszerre vete véget szép életének. Én ágya mellett voltam, s örvendek, hogy szemeknek befogásával én tehetém körülte az utolsó szolgálatot. Egy néma csók, melyet könnyük nélkül, de kővé vált szívvel nyomtam hideg kezére, volt szomorú tolmácsa hálámnak, tiszteletemnek.

Holnapután fogjuk szent tetemeit általadni a földnek, a szerint, a hogy azt maga kívánta: nem kriptába, hanem azon diófa alá, melyet első ifjúságában ültetett, minden cifra emlék nélkül. – Az a közönséges szomorúság, mely itt mindent, cselédjeit s alattvalóit elfoglalta, szükségtelessé teszen minden pompát, melylyel hiúságát az ál szomorúság szokta leplezni.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Ipolyságh, jun. 29.

Endrédi azt tanácsolja, azt tanácsolja az orvos is, hogy menjek hozzátok. Szívem azt inkább tanácsolja, náloknál. Mihelyt egészségem, mely a siettetett út és ezen halál által oly sokat szenvedett, megengedendi, nálad leszek, s a ti karjaitokban fogok éledni új életre.

BÁCSMEGYEI MAROSIHOZ

Ipolyságh, sept. 27.

Nem sokára, te kedves, általesem szenvedéseimen, itt a hideg ősz; s ha a fáról leesni látok egy levelet, úgy tetszik, mintha az életnek új erejét veszteném el – s hiheted-e, hogy ez engem rettent? Kedves nekem, igen kedves e gondolat: Szélen állok! – Midőn a tavasz megint itt leszen, s virágot s új életet önt a földre, csöndes álmod fogok aludni a sírban. Akkor járulj te a boldoggá lettnék sírjához, s mondd magadnak, hogy én a te bánatodnak

s e név nélkül való érzéseknek ezt a pillantását érzettem, s egy gyöngye tavaszi szellő fújja el könnycseppedet, hogy azt Klárid orczádon, midőn hozzája visszatérsz, meg ne sejtse.

ENDRÉDI MAROSIHOZ

Buda, októb. 8.

Hogy levelem nem egyenesen hozzád, hanem tisztartódnak borítékja alatt megyen, már gyaníthatja veled, hogy a hír, melyet hoz, nem lehet örvendetes. Vigyázz, hogy azt hitvesed elkészülés nélkül meg ne lássa; a hír bátyját illeti.

Hasztalanok voltak igyekezeteim elvonni ötöt budai útjától, hol be nem hegedett sebeit ezer emlékezeteknek kelle föltépni; oly makacsul ellene szegzé magát tartóztatásaimnak, hogy legjobbnak láttam neki magamat megadnom. Minden lépés, mely bennünket Budához közelebb juttatott, szemmel látható zavarodást szüle lelkében, s Dorogon, hol szekerünknek megigazítása miatt nem meheténk mindjárt tovább, oly szertelenül élessé leve, hogy reszketnem kelle egészségeért. Sokáig tartó kedvtelenségéből a postamester gyermekeinek nyájaskodásaik föl kezdék vala már vidítani, midőn kürtölést hallánk, s kevés pillantatok mulva – képzeld a történetet! – Szentpéteri s felesége a szobába lépének. A megháborodás ezekben csaknem oly nagy vala, mint a mi szegény barátunkban, de ezek csak első pillantattal voltak megzavarva; a váratlan látásból eredő megszeppenést a legszívesebb, legforróbb örvendés váltotta fel, s mind Szentpéteri, mind felesége nyájassággal, barátsággal üdvözlék Bácsmegyeinket. Ez renge egész testében. Nincsi mind azt a mit a legbarátibb indulat s egykori szerelmének emlékezete, férje, valamint a legszentebb hűség és a hála érzései mondathatnak, azon hévvel ömledezteték, melyet természetessé tehete annak érzése, hogy a Bácsmegyei inségének ők az okai. De ez a nyájasság, ezek a gondok még ingerlették a szenvedő gyötrelmeit, s Bácsmegyei az elkeseredésnek legmélyebb lépcsőjére süllyede. Nincsi próbát tett, ha fiának előmutatásával, kit cselédje karján tartott, szerencsétlen barátját fölvidíthatná e, s nevéen szállítá a gyermeket, kit a Bácsmegyei nevére s férjéére s onkeljéére Sándornak neveztetett, s fölnyújtotta azt a mi barátunk csókjára. Ennek lelke nem birta súlyát, s kénytelenek valánk ötöt ágyba tenni. Szentpéteri éle az alkalommal, s magunkban hagyta. Nincsi veszteg maradt, a legszívesebb részvétellel igyeke-

zett barátja szenvedéseit enyhíteni; vigasztalta, hizelkedett gyöngeségeinek, s erőlködött titkolt reszketések alatt elfojtani könnyűit, melyek egyszerre rohanának elő, s csendes szenvedései jajgatássá váltak. Ez Bácsmegyeit magához hozta; felszökött ágyáról; régi erejét visszaadta a fölriadt szerelem; s Nincsinek lábaihoz rogyott. Ajkaik véletlenül összeforradtak, s Nincsi tartózatlanul sírt. S te sírsz, örök barátnéja lelkemnek? kérdé Bácsmegyei, fölemelkedvén s karjai közzé fogván a szép sírót. Nincsi, te sírsz? Oh sírj! sírj! véremmel érdemeltem ez enyhítést. Ekkor újra megölelé őtet, s mindketten összerogytak volna, ha nem siettem volna segédjekre. – Ez életben el vagy rabolva tőlem, mondá most neki több eszmélettel, több erővel, nagyobb csenddel: de Nincsi, jön egy más élet, egy más jobb élet, s te ott nekem vissza lésszesz adva. – Kocsisunk jelt adott, s én emlékeztetém Bácsmegyeit, hogy mennünk kell. Merően néze szemeimbe. Nincsi zsebkendőjébe rejtette el ázott arczát. Szentpéteri bejött. – Utolszor ez életben! monda Nincsihez, s együvé fogván őtet és férjét, megcsókolá mindkettőjüket, s eljövénk.

Budáig eltöltött a beszédétől, s magába süllyedve ült a szekérben. Rettegtem életéért, mely ezen rázkodtatás által sokat szenvedte. Az orvos újabbí vérindulástól tart. – Minden póstával fogod venni tudósításaimat.

ENDRÉDI MAROSIHOZ

Buda, októb. 10.

Az éjjel aludt, de keveset s hánykódással. – Képedet és feleségedét általhozatá fekvő szobájába. – Írd meg nekik, monda, hogy szereteteket most meg nem köszönhetem; de lesz idő, melyben fogom.

Dél után 2 órakor.

Rendbe hozatá mindenét, s resignálva van. Csöndesen várja a gyógyulást, vagy kínjainak végét.

Októb. 11. 2 órakor reggel.

Roszbábbul van. Nem szólhat. Szemei ázva vannak.

4 órákor.

Általesett rajta! – Írtóztató phantasieből tért magához. Érzette, hogy itt van vége, de attól nem rettegett. – Minek harangoznak? kérdé, midőn én épen kifordultam. Egy gondolatlan azt felelé, hogy valaki haldoklik. Én ezen pillantatban léptem be. Kezem után nyult. Köszönöm hűségedet! monda. Üdvözöld Nincsit, s az én kedves jó hugomat s férjét! s a halál alvása csöndesen vitte által az örökkévalóság hosszú éjébe.

TOLDALÉK SZALIE JÜLIEHEZ

A bártfai feredőben.

Harmadik és negyedik leveleimből, kedves barátném, eléggé érthetéd, mely boldog napokat élek itt, mely boldogokat nevezetesen a tiszteletre s szeretetre legméltóbb asszony csudálásában. Rajzolatomnak, melyet felőle e két levelemben tevék, felette szerencsétlennék kelle lenni, ha őtet az után alkalmasan nem ismered. De a mely történetet neked e mostani levalem viszen, az úgy kívánja, hogy az egyetlennek, a hasonlíthatatlannak, újabban s bővebben fessek képét, s még külsőjére is kiterjeszkedjem, hogy őtet mint tükörben szemlélhesd – mert őrajta nincs semmi, a mi az egészre szükségesképen ne tartozzék, nincs semmi, a mi az egésznek hatását ne segítse. Osztán – mert ki kell mondanom, kedves leány, – te őbenne egy régi ismerősödre találsz, s álmélnodni fogsz, ha majd való nevét hallandod, ki az, a kit én ennyire csudálok, ennyire szeretek. Oh miért, de miért nem fogadhatád el az anyám ajánlását, hogy velünk együtt jöjj el te is! mily nagy volt volna most örömed, megtestesülve látván azt az ideált, melyet az asszonyi rény és érdem felől magunknak mindketten csinálánk, és a melyet én itt, elveszve semmiségemnek mély érzésében, religiói tisztelettel látok és hallok reggel óta mind addig, míg a társaság szélylyeloszol s kiki nyugalomra tér.

Consiliárius Belényesi egyike a szeretetre legméltóbb férfiaknak. Nagyon meg kellene csalnóm magamat, ha közelébb nem volna a hatvanhoz, mint az ötvenhez; és mégis mindent, a mit rajta látunk, őszülni s ritkulni alig kezdő haja, színes és barázdátlan képe, ép egészsége, és kivált lelkének vidámsága s kelleme, valamint könnyű mozgása s ízletes öltözete, tíz esztendővel ifjabbnak akarják tartatni. Moralitása a legtisztább, elméje igen mívelt, s tónja olyan, hogy bizodalommal s szeretettel tölt el túl

a tiszteleten maga iránt mindent, a ki körébe lép. S az én asszonyi ideálmomnak ez a férfiideál leve férje! Soha Hymen két összeillőbb lelket még együvé nem szőtt. – De feledni kezdem, hogy itt nem az úr, hanem az asszony képe az, melyet elődbe tennem kell.

Ha Belényesi első pillantással imponál, s felsőbbtségét még a gondatlannokkal is érezteti, a consiliáriusnéban egynél több megtéved első látása alatt: de nincs oly gondatlan, elmétlen, hogy egy második pillantással magához ne térjen, és hogy kit lát, teljes mértékben ne érezze. Amaz a mint mondám, egy szép ábrázu, deli és lelkes férfi: ez egy szerény asszony, a ki semmivel sem csinál lármát, és a kinek bájoló hatalma kaczárságnak látszik; ha tudniillik a kaczárság többet nem talál tenni, mint a mit coquetterienek mondunk. – Bocsásson meg az igazság, hogy őfelőle szóllván, e gyalázatos nevezettel élni merészlettem; de az a báj, mely ezt a páratlan teremést elfutja, ámbár ő merő természet és valóság, s ámbár benne nem lelteni semmit abból, a mi façonnirozott, oly ellenállhatatlan erővel bír, hogy látója kísértetbe jó azt mesterkélésnek venni. Szavainak már csak hangzása is, maga az a szózat, mely ajakiról foly, olyan, hogy a halót egészen megrázza, s belső részeig rezeg. Termete s testessége középszerű, hajai szögek, szine halvány, s az egész physionomie lankadást mutatna, ha rajta a legszebb két szem, kék mint az ég legtisztább azurja, életet nem öntene el. Valamit egy jószületésű személyben találni óhajtunk, mind azt neki teljes mértékben megadta a nevelés, s a természet a nevelésnek nagyon megkönnyítette munkáját: de ő bölcsebb és jobb, minthogy ez ajándékokkal s szerzeményekkel szükségtelen és helyén kívül élni akarjon; s nem affectálván semmit, minden mesterségeiket a ravaszkodóknak végtelenül maga megett hagyja.

Te egyike vagy azoknak, édes barátném, a kik, engemet dicsérni szeretvén, felőlem azt mondják, hogy nekem épen azon mértékben tulajdonom a jóknak tisztelete, a mások érdemeiknek megismerése és az a heves vonzás irántuk, a mely mértékben sok társaink a nevetségest szokták hajhászni, s azoknak felfedezésekben mulatságot lelnek; s ha valaha, most érzem magam is, hogy e magasztalást, a leghízkeldeőbbet, a mit képzelhetek, valamennyire érdemlem. Mert mióta ezt a nagy, ezt a jó asszonyt látom, bátortalanul forgok körülte, s minden szavát, minden intését lesegetem. Ugy hittem, hogy titkomra senki nem eszmél, s a figyelmet, melyre általa magamat méltóztatva látám, mennyei jóságának kezdettem tulajdonítani: de halld a scénát, melyet neked sírva beszélek. – Tegnapelőtt reggel az anyám későbbben kele ki ferdeje után ágyából mint máskor szokott, s így a társaság már régen együtt vala, midőn mi is közénk lépünk. – Egy lengyel asszonyság Belényesiné felé intézte szavait, s figyelmessé tévé, hogy az inséparable is jó. A társaság kegyesen itéle felő-

lem, s míg én, mindezek felől semmit sem sejdítve, közzéjek érék, mindnyájan kérék a consiliáriusnét, hogy a kis szerényt köszöntené leányának. Ez a mint az anyám és én fellépénk, elmondá nekem mi történt, s a legkegyesebb kifejezésekkel, hogy ezt másoknak sűgallásokból ugyan, de tulajdon mozdulatából cselekszi, szívére szorított s megengedé, hogy anyjának szólítsam. Érzéseim nem leltenek szót, s minden eszmélet nélkül lerogytam lábaihoz, s itt fogadtam neki sírva gyermeki hív tiszteletet. A jelenvalók látták, hogy mélyen meg vagyok illetve, és hogy örömben renge minden tetemem, s tapsolni kezdének, hogy magamhoz térhessek: de gróf Odolinszkyné megújította a scénát. Egy ily jó gyermeknek, mondá franczia nyelven, nem elég, anyát adnunk: nevezze atyjának a tiszteletre legméltóbb férfit is; s megfogván jobbomat, hetven esztendő generál Vasvárihoz vezetete. Jer, kedves leány, úgy mondá a grófné, s emlékezzél róla, hogy e szerencsét nekem köszönheted. A tiszteletreméltó öreg azzal a nyájassággal fogadta a grófné kérését, mely senkinek nem lehet inkább tulajdona, s örülve fogadott, mintha az neki volt volna megtiszteltetése, gyermekének. Hagyj megpihennem, s úgy osztán a történetet, melyet beszélni akarok.

Ma reggel consiliárius Belényesi, s az én, kedves anyám a consiliáriusné, és én – mert a gyermekké fogadás aktja óta vagyok igazán az elválhatatlan – kiindulánk a széles alléen, s még távolról meglátánk a generált, hátradőlve egy gyepszéken, hogy egy könyvben elmerülve olvas. Ha meg nem pillantott volna, örömet vevénk vala más útát, de így többé ötöt el nem mellőzheténk. Félre tette a könyvet, s szemüvegeit elrakván, nyájasan üdvözle. – Gyermekké teve ez a könyv, úgy monda, s egy gyönyörrel éltetett, mely előttem már sok esztendő óta ismeretlen – sírtam – s leányka! Júlie! találd mi vala a könyv? – A te Bácsmegyeid! – A consiliárius tudakozá, ha a generál a könyvet most olvassa-e először, vagy az talán azon olvasásai közé tartozik, melyet bizonyos situációk közt megszerete, s most nem magáért a könyvért, hanem az általa megújított emlékezetek miatt olvas. Vasvári felelt, hogyha úgy volna, nem általlaná megvallani; az öreg kornak alig maradtak más örömei, mint a visszaemlékezés, s ő az emberi tiszta érzésekért nem pirúl: de a könyv előtte tegnapig ismeretlen volt; egy fiatal ember tevé reá figyelmessé, kit gyönyörködve néze még a nap felkelte előtt olvasni és belőle az olvasás közben jegyzéseket tenni; megkedvelte az ifjú szorgalmát, látni akarta ki légyen, s szorgalma mely könyvet illet, szóba eredt vele, elszomorodott látván, hogy lelkét román által gyengíti, s megintette, hogy idejével bánjon eszesebben. De az ifju felelt, hogy a mint excerptái bizonyítják, ő a románban nem a románt olvassa, noha aestheticai s pszichologiai tekintetből azt is pirulás nélkül lehetne; s így, magam is kedvet kapék olvasá-

sára. – S generál úr messze haladott olvasásában? kérdé Belényesiné. Szintén a gyászos katasztrófig, mélt. asszony, felele Vasvári. – Én ismerem a könyvet, monda ez; szabad volna-e tudakoznom, mit itél generál úr a Nincsi karaktere felől? – Az, feletti Vasvári, kiméletlenül s terhelve van festve, de azon felakadni nem lehet; ha a leány és szülei hibásoknak nem volnának hagyva, Bácsmegyeit nem fogná szánhatni az olvasó, s a román eltévesztette volna a maga célját. Az effélék költemények, s oly könnyedén kell vennünk, mint költeményeket venni illik. Az olvasó nem gondol vele, való történetet olvas-e vagy költeményt; néki elég, ha szíve az édeskeserű érzései közt kedvére gyötrettetik. – Belényesiné hallgatott: de nekem homályos előérzéseim voltak, hogy a kezdést valami komoly fogja felváltani, mely meg is lett. Belényesi kérdőleg és kérőleg tekintett hitvesének szeméibe s az asszony elpirult. – Generál urnak, monda rövid gondolkozás után Belényesi, nem lesz kedvetlen, ha kimondom, hogy az a Nincsi, a kit itten festve lát, senki nem egyéb mint az én kedves Cecilem, és hogy én a hűségtelen, hálátlan Szentpéteri vagyok, s ha generál úr időtöltést lelne történeteinknek végighallgatásában, az én barátném és én örvideni fognánk, ha egy tisztelt barátunknak részvétét s mentségeit tapasztalhatnánk azon félreértéseknek jutalmául, melyeket reánk a Bácsmegyei leveleinek kiadója vont. – Belényesiné így kezdte beszélni a történetet:

Gondosabb, bölcsebb szüléket képzelni nem lehet, mint azok voltak a kiket nekem ada áldásul az ég, a gyermek soha inkább nem szerettetett, mint én. Belépvén azon koromba, midőn már elmélkedhetém, egészen magamnak hagyva érzettem magamat, de úgy, hogy szüléim szüntelen szemmel tartottak; s e látszatos szabadságban senki nem lehet kevéssbé szabad s inkább fogoly mint én valék. Atyám és anyám, legszébb példái a házassági egyességnek s barátságoknak, jó eleve megismertetének azon pálya örömeivel s veszélyivel, mely reám vár; s midőn mások vezető nélkül taszítatnak ki az ifjúság örvényeire, nekem mindenkor a házasság tétetett ki tárgyképen, mely a mint az atyám előtttem is szerette emlegetni, a mi nemünknek egyetlen ösvénye. Szüléimnek nagy gondja volt, hogy romlott ember, és nem kevéssbé, hogy romlott asszony, társaságomba ne lépjenek, hogy a köz veszettség árja által el ne kapattassam: de a jókat önmagok vezették felém, s ezekkel társalkodván, tökéletesen szabadon hagyva érném magamat. Az atyám szoros barátja volt a Bácsmegyei atyjának, s ez a barátság, az által, hogy mindketten consiliáriusok voltak a helytartó tanács mellett, s így őket a szív érzéseim felül a hivatal is egyesítette, még szorosbb lett. Szót adtak egymásnak, hogy ha az az ifjú, kit a kiadó Bácsmegyeinek nevezett el, önmagától találna birtokom után vágyni, s ha én iránta hajlandóságot mutatandok, pá-

rok legyünk. Én tizenkét esztendő gyermek valék midőn ő, húsz esztendő korában, iskoláit elvégezte, s Göttingába, onnan pedig Angol-, Francia- és Olaszországba küldetett. Az atyám és az ő atya, úgy szólván, egy házat csináltak; s én, még gyermek, az iskolából haza jött s kevés hónapok mulva elutazott ifjat úgy néztem mint testvéretem, s úgy fogadtam, midőn öt esztendő múlva útazásaiból haza jött. Igazságos valék iránta, megismertem érdemeit, s tiszteltem benne azt a szép lelket, mely véle az őrltek útjaikat kerülteté, mely őtet a részegek nagy seregében józanon tartotta; de az a hajthatatlanság, mely igen is gyakorta a kevélységig s keménységig ment, eltola tőle, s őtet, a ki szeretetni kívánt, nekem félelmissé tévé. Mert hogy azok az épületes scének, melyeket e levelek emlegetnek, azok a hűség esküvései, azok a magányos sétálások, csak a kiadó cifrázmányai, arról senki nem kételkedik, ha engem félre érteni akarna is, a ki szüléimet az ő bölcsen sanyarú nevelésekben ismerte. – Az én barátom soha nem volt eléggé csendes, látni mint áll ő énnálam, s érezvén a maga becsét, s nem is képzelvén, hogy másként fogadtathatnék mint fogadtatni akart, barátságomat hajlandóság gyanánt vette; s innen eredtek panaszai, vádjai, szerencsétlensége, melyet makacsul ön maga ingerlett, és a melyben szertelen lelke még gyönyörűségeit találta. Azonközben Bácsmegyeinek atya meghalt, s a nádor-ispán, s az ország bírása s mások nagyjaink közzül, s maga az atyám is, igyekeztek annak sok érdemeit a fiában megjutalmazni. Nem mehettek vele semmire; a különös utakat szerető nem engede az intésnek, s barátjai el kezdenék hűlni iránta. Az atyám megsejté benne az erőt vevő hypochondrie jeleit, reszkete, hogy férjül találom választani, s kitapogattván hajlandóságaimat, intett, hogy társalkodásomban legyek szemes és magamat semmire ne kötelezzem. E rettegetések közt a férjem, Bácsmegyeinek iskolai barátja, Budára jött, meglátott, megkedvelt s bizonyossá tévén magát hajlandóságom felől, bejelentést tett szüleimnél, kik őtet két kézzel fogadták. Így én magam s szüléim az állhatatlanság, hívtelenség, fortélyos bánás vétke alól alkalmasan mentek volnánk; mert bizony az élet nem román és a román nem élet; egyedül férjem terheltethetnék hálátlansággal, barátságatlansággal; mert, ha a kiadó azt világosan nem mondja is, ki nem érti, hogy a férjem, vagy a maga románi nevével Szentpéterei, tudta, hogy a leányt a kit ő veszen, bírni Bácsmegyei is óhajtotta? Az atyám valóbb characterű ember volt, minthogy ezt az előtt a ki jobbmra vágyott, elhallgathatta volna, s én úgy valék nevelve, hogy neki mindent elmondjak, később lévén vétkeket ismertetni, mint hamisnak. De Szentpéterinek e részben nem kelle világosítás; ő ismerte barátjának különösségeit, s tudta, hogy az ily characterűekkel kimélések, utána járások által boldogulni nem lehet, s méltónak látta, hogy birtokomért a veszedelmes lépést megtegye, s annál

inkább, mivel bizonyos volt az iránt, hogy sem én nem fogtam volna az ő ismeretsége nélkül is soha arra hajtani, hogy Bácsmegyeinek jobbát elfogadjam, sem Bácsmegyei nem tudta volna magát soha arra juttatni, hogy jobbával megkínáljon.

Az öreg generál a consiliárusnének utolsó szavai által a maga kedvelt ideáinak körébe löketett, s a katonai élet magasztalásába kezde ömledezni, mely, a mint mondá, a hypochondriásoknak legjobb gyógyító helyek. Soha nekem édes Jüliem, ez a kar tiszteletesbb alakban még meg nem jelent, mint mióta ezt az urat ismerem. Minden cselekedete, minden szava a rendhez szokott, rendben gyakorlott embert festi; s ha haza megyek, elbeszélem a bátyámnak, hogy végre láttam egy valakit a kinek élete a Kategorischer Imperativot bizonyítja. Nyaka körül függ a Tereziai kereszt pántlikája, de vitézsége felől még világosabban szól az a gyönyörű vágás, mely bal orcáján végig nyult. – Mi egy hét mulva itt hagyjuk e gyönyörű, s nékem ugyan feledhetetlen helyet, s így nem sokára szóval pótolom ki sietve tett írásom hézagjait. Éljen boldogul kedves barátném, s várj, mint szoktál, kiterjesztett karokkal!